

**NUORTEN AIKUISTEN VERKKO-OSTAMINEN JA
VERKKOSHOPPAILURIIPPUVUUDEN
PIIRTEIDEN ESIINTYMINEN
KORONAPANDEMIAN AIKANA**

Oona Tenkanen
Maisterintutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteet ja filosofia
Tekijä Oona Tenkanen	
Työn nimi Nuorten aikuisten verkko-ostaminen ja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintyminen koronapandemian aikana	
Oppiaine Sosiologia	Työn tyyppi Pro gradu
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 62
Ohjaaja Terhi-Anna Wilska	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten aikuisten verkkokuluttamista ja verkkoshoppailuriippuvuutta selittäviä tekijöitä koronapandemian aikana. Tutkimuksen aineisto koostui tuhannesta 18–29-vuotiaasta vastaajasta. Aineiston on kerännyt DigiConsumers-tutkimushanke ja aineisto saatiin hankkeelta sellaisenaan tutkielmakäyttöön.</p> <p>Tutkimus toteutettiin logistisena regressioanalyysinä ja erotteluanalyysinä. Erotteluanalyysin tulosten tulkinnan apuna hyödynnettiin ristiintaulukointia. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin pääkomponenttianalyysia summamuuttujien rakentamisessa.</p> <p>Tutkimus osoitti, että eniten verkko-ostamisen lisääntymiseen vaikuttivat kotitalouden tyyppi, huoli koronapandemian vaikutuksesta omaan terveyteen, tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen sekä oman taloudenhallinnan tavan aktiivinen etsiminen. Jos vastaaja asui yksin tai kämppekaverien kanssa, hänen verkko-ostamisensa ei todennäköisesti lisääntynyt, kun taas parisuhteessa olevilla vastaajilla verkko-ostaminen todennäköisesti lisääntyi. Kaikkein eniten verkko-ostaminen lisääntyi pariskunnilla, joilla on lapsia. Mitä huolestuneempi vastaaja oli koronan vaikutuksista omaan terveyteen, sitä todennäköisemmin verkko-ostaminen lisääntyi.</p> <p>Verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymistä ennustivat välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan, kuormittuneisuus ja tehtävien välttely sekä kotitalouden tyyppi. Todennäköisimmin verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä esiintyi heillä, jotka suhtautuivat välinpitämättömmiin taloudenhallintaan. Lisäksi riippuvuuspiirteitä esiintyi sitä todennäköisemmin, mitä kuormittuneempi vastaaja on ja mitä enemmän koki tehtävien välttelyä ilmeneviä stressioireita. Kotitalouden tyypistä riippuvuuspiirteitä esiintyi eniten kämppekaverien kanssa asuvilla vastaajilla.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että koronapandemian aiheuttamalla huolella on yhteys verkko-ostamisen lisääntymiseen ja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteisiin. Lisäksi tilastollisesti merkitsevä vaikutus on ollut taloudenhallinnan tavoilla ja henkilökohtaiseen taloustilanteeseen liittyvillä tuntemuksilla. Sen sijaan sosiodemografisilla tekijöillä lukuun ottamatta kotitalouden tyyppiä tai luonteenpiirteillä ei ole ollut merkitsevää yhteyttä verkko-ostamisen lisääntymiseen tai verkkoshoppailupiirteiden esiintyvyyteen.</p>	
Asiasanat Verkko-ostaminen, verkkoshoppailuriippuvuus, logistinen regressioanalyysi, erotteluanalyysi, kulutussosiologia	

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto

Muita tietoja

TAULUKOT

Taulukko 1: Selittävät muuttujat ja muuttujien operationalisointi	28
Taulukko 2: Pääkomponenttianalyysi luonteenpiirteistä	32
Taulukko 3: Summamuuuttujien välinen korrelaatio - luonteenpiirteet	33
Taulukko 4: Pääkomponenttianalyysi taloudelliseen tilanteeseen liittyvistä tuntemuksista	34
Taulukko 5: Summamuuuttujien välinen korrelaatio – subjektiivisesti koettu taloustilanne	36
Taulukko 6: Keskiarvovertailu - subjektiivisen taloustilanteen yhteys verkko- ostamisen lisääntymiseen	36
Taulukko 7: Keskiarvovertailu – subjektiivisen taloustilanteen yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.....	37
Taulukko 8: Pääkomponenttianalyysi taloudenhallinnan tavoista	38
Taulukko 9: Summamuuuttujien välinen korrelaatio – taloudenhallinnan tavat	39
Taulukko 10: Keskiarvovertailu – taloudenhallinnan tapojen yhteys verkko- ostamiseen.....	40
Taulukko 11: Keskiarvovertailu – taloudenhallinnan yhteys verkkoshoppailuriippuvuuteen	40
Taulukko 12: Pääkomponenttianalyysi digitaalisen median käytöstä	41
Taulukko 13: Pääkomponenttianalyysi sosiaalisen median käytöstä	41
Taulukko 14: Pääkomponenttianalyysi resilienssiin liittyvistä väittämistä	42
Taulukko 15: Pääkomponenttianalyysi stressi- ja uupumusoireilusta	43
Taulukko 16: Ostan enemmän verkkokaupoista kuin ennen koronakriisiä	44
Taulukko 17: Logistisen regressioanalyysin selittävät muuttujat	44
Taulukko 18: Logistinen regressioanalyysi	45
Taulukko 19: Summamuuuttujan muodostavat verkkoshoppailuriippuvuutta kuvaavat muuttujat	49
Taulukko 20: Binäärimuuttuja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymisestä	50
Taulukko 21: Erotteluanalyysin selittävät muuttujat	50
Taulukko 22: Ryhmien sijoittaminen erottelufunktiolle	51
Taulukko 23: Erotteluanalyysin tulosmatriisi.....	52
Taulukko 24: Ristiintaulukointi suhteessa kotitalouden tyyppiin	53
Taulukko 25: Ristiintaulukointi suhteessa muuttujaan Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan.....	53
Taulukko 26: Ristiintaulukointi suhteessa muuttujaan Tehtävien välttely.....	54
Taulukko 27: Ristiintaulukointi suhteessa muuttujaan Kuormittuneisuus	54

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Koronapandemia tutkimuksen kontekstina	2
2	KULUTUS JA VERKKOKULUTTAMISEN NOUSU	4
2.1	Kulutuksen sosiologinen tarkastelu	4
2.2	Verkkokaupan ja -kuluttamisen erityispiirteet.....	5
2.3	Verkkokaupan kasvu.....	6
3	VERKKOSHOPPAILU TOIMINNALLISENA RIIPPUVUUTENA.....	8
3.1	Toiminnalliset riippuvuudet ja riippuvuuksien määrittely.....	8
3.2	Verkkoshoppailuriippuvuus ostoriippuvuuden ja internet-riippuvuuden muotona.....	10
4	KULUTTAJAKSI KASVAMINEN KRIISIAIKANA.....	13
4.1	Heterogeeninen nuoriso ja yhteiskunnallisten kriisien kohtaaminen.....	14
4.2	Nuorten kuluttajaksi kasvaminen ja kuluttajaidentiteetin muodostuminen	15
4.3	Nuoret aikuiset verkkokuluttajina	17
5	TUTKIMUKSEN TAVOITE	19
6	AINEISTO JA MENETELMÄT	21
6.1	DigiConsumers-poikittaistutkimus.....	21
6.1.1	Aineiston kuvailu	22
6.2	Tutkimuksen kulku ja tutkimusmenetelmät.....	23
6.2.1	Pääkomponenttianalyysi.....	24
6.2.2	Binäärilogistinen regressioanalyysi	25
6.2.3	Erotteluanalyysi ja ristiintaulukointi.....	26
7	TULOKSET.....	27
7.1	Selittävien muuttujien kuvailu ja operationalisointi	27
7.1.1	Muuttujien operationalisointi.....	27
7.1.2	Summamuuttujien rakentaminen	30
7.2	Verkko-ostamisen lisääntymistä ennustavat tekijät	43
7.2.1	Selittävät muuttujat.....	44
7.2.2	Logistinen regressioanalyysi	45
7.3	Verkko-ostoriippuvuuden piirteiden esiintymistä ennustavat tekijät.....	48
7.3.1	Selittävät muuttujat.....	50
7.3.2	Erotteluanalyysi.....	51
7.3.3	Ristiintaulukointi.....	52

8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	55
8.1	Taloudellinen tyytyväisyys, taloudenhallinta ja koronan vaikutusten aiheuttama terveydellinen huoli verkko-ostamisen lisääntymisen selittäjinä.....	56
8.2	Taloudenhallinnan välinpitämättömyyden, tehtävien välttelyn ja kuormittuneisuuden yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen	57
8.3	Tutkimuksen arviointi, tulosten luotettavuus ja jatkotutkimus.....	59
8.4	Yhteenveto.....	61
	LÄHTEET.....	63

1 JOHDANTO

Koronapandemian rantauduttua Suomeen maaliskuussa 2020 siirryttiin viruksen leviämisen ehkäisyyn vuoksi laajamittaisesti etätyöskentelyyn ja -opiskeluun. Rajoitustoimenpiteisiin kuului myös muun muassa erilaisia kokoontumisrajoituksia ja suosituksia vain välttämättömien asioiden hoitamisesta kaupoissa, kuten ruoka- ja apteekkiostokset. Suomessa esimerkiksi rajoitukset kontakteihin kodin ulkopuolisten henkilöiden kanssa eivät ole olleet velvoittavia, mutta vahvasti suositeltuja, ja vapaa-ajan voi todeta siirtyneen entistä enemmän kotiin ja verkkoon.

Opinnäytetyössäni halusin perehtyä siihen, millaista nuorten aikuisten kulutuskäyttäytyminen on ollut ja erityisesti siihen, millaisia vaikutuksia koronapandemialla on ollut nuorten aikuisten verkko-ostamiseen. Korona-ajan rajoitukset ovat tutkitusti muuttaneet ostokäyttäytymistä. Pandemian alkuvaiheessa verkko-ostaminen ei lisääntynyt merkittävästi (Wilska ym. 2020), mutta vuonna 2021 on jo raportoitu verkko-ostosten lisääntymisestä (Wilska ym. 2021). Erityisesti nuoret ovat olleet huolissaan koronarajoitusten vaikutuksesta hyvinvointiin (Wilska ym. 2020). Haluankin lähestyä aihetta pohtien myös sitä näkökulmaa, että näyttäytyykö korona-ajan kuluttaminen jollain tapaa huolestuneisuuden oireena. Tutkielmassa etsitään vastauksia myös siihen, millaisilla tekijöillä on ollut yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen.

Kiinnostus aiheeseen kumpuaa osittain omista havainnoistani, jossa lähipiirini kulutustottumukset muuttuivat erityisesti koronakevään 2020 aikana. Koen, että vapaa-ajan siirtymisellä entistä enemmän verkkoon on varmasti vaikutusta myös verkko-ostamiseen, ja tätä yhteyttä haluan tutkia lisää. Nuorten aikuisten valikoitumiseen tutkimuskohteeksi vaikuttaa varmasti vahvasti se, että olen itse samaa viite-ryhmää. Lisäksi koen nuorten aikuisten kokeman huolen ja pahoinvoinnin olleen esimerkiksi julkisessa keskustelussa huomattavasti vähemmällä huomiolla, kuin alakäisten nuorten ja lasten kohdalla. Nuoria aikuisia on esimerkiksi tuomittu koronarajoitusten ja -suositusten noudattamattomuudesta ahkerasti ja välillä koronavirus on-

kin levinnyt ennen kaikkea nuorten aikuisten keskuudessa, mitä on julkisessa keskustelussa tuomittu. Myös etätyöskentelyn seurauksista on oman näkemykseni mukaan puhuttu huomattavasti enemmän kuin vaikkapa korkeakoulujen etäopiskelun seurauksista. Toki esimerkiksi opiskelijat ovat marginaalinen yhteiskunnan osa ja nuoret aikuiset vain yksi ikäryhmä muiden joukossa, mutta tutkimuksellani haluan nostaa esiin nuorten aikuisten näkökulmaa koronapandemian kärsijöinä.

Nyrhisen ja kollegojen (2023) DigiConsumers-hankkeen tutkimuksessa tutkittiin nuorten aikuisten verkkoshoppailuriippuvuutta. Olen tutkielmassani hyödyntänyt hankkeen keräämää aineistoa. Nyrhisen ja kollegojen tutkimuksen keskeisin tulos oli matalan itsesäätelyn yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen. Nyrhinen ym. toteavat myös, että jatkotutkimuksesta aiheesta tarvitaan. Tärkeää olisi muun muassa pitkittäistutkimuksen tekeminen ja toisaalta laajemmin sitä, miten koronapandemia on vaikuttanut tutkittuihin rakenteisiin. Tähän liittyen tulisi tutkia sitä, miten ongelmallinen älypuhelin käyttö ja verkkoshoppailuriippuvuus ovat muuttuneet, sekä miten nuoret kokevat henkilökohtaisen taloutensa pandemian jälkeisessä maailmassa.

1.1 Koronapandemia tutkimuksen kontekstina

Kiinasta vuonna 2019 alkunsa saaneen COVID-19-viruksen tai yleisemmin koronaviruksen aiheuttama tauti julistettiin Maailman terveysjärjestö WHO:n toimesta pandemiaksi 11.3.2020. Suomessa hallitus julisti yhdessä tasavallan presidentin kanssa poikkeusolot 16.3.2020 ja sitä seuraavana päivänä valmiuslain käyttöönoton (Valtioneuvoston päätös VNK/2020/31), mikä johti laajamittaisiin rajoitustoimiin, kuten etätyösuositukseen sekä etäopetukseen ja -opiskeluun, ravintoloiden sulkemiseen, koontumisrajoitukseen ja muihin varotoimiin viruksen leviämisen ehkäisemiseksi. Aineistonkeruun ajankohdan aikana joulukuussa 2020 Suomessa oli todettu 35 420 koronatapausta ja 542 koronaan yhdistyvää kuolemantapausta, kun maailmalla oli todettu yli 76 miljoonaa tapausta ja noin 1,7 miljoonaa kuolemantapausta. (Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilannekatsaus koronavirustilanteesta 29.12.2020).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 6.4.2023 antamassa lausunnossa esitetään, että Covid-19-viruksen aiheuttaman infektion luokituksesta yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi luovutaan, ja jatkossa se luokiteltaisiin valvottavaksi tartuntataudiksi (THL/1669/4.00.00/2023). Maailman terveysjärjestö WHO:n kansainvälisen terveys säännösten komitea linjasi 5.5.2023, että vaikka koronapandemian aiheuttama terveyshätätila on päättynyt, on se yhä käynnissä oleva terveysongelma eikä itse pandemia ole julistettu päättyneeksi.

Vaikka Suomessa koronaviruksen leviämiseen liittyvistä rajoitustoimenpiteistä on pitkälti luovuttu eikä pandemia näy enää samalla tavalla arjessa, seurataan sen

vaikutuksia vielä vuosia, ellei vuosikymmeniä. Koronapandemiasta on aiheutunut monenlaisia seurauksia niin yhteiskunnalle kuin yksilöille. Talouden pitkään jatkunut nousukausi kääntyi laskuun (Koivula ym. 2021) ja myös monen henkilökohtainen toimeentulo on heikentynyt esimerkiksi lomautusten myötä. Tutkielmassani koronapandemia yhteiskunnallisena ja taloudellisena kriisinä muodostaa keskeisen näkökulman nuorten aikuisten verkko-ostamisen ja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden tarkasteluun.

Koronapandemia on ilmiönä vielä hyvin tuore. Tästä syystä ajankohtaista tutkimusta verkkokuluttamisesta korona-aikana on toistaiseksi vähän saatavilla, vaikka sitä tuotetaan koko ajan lisää. Toistaiseksi tutkimusta on tehty pitkälti kaupallisesta näkökulmasta. Verkko-ostamista koronapandemian aikana on sivuttu muun muassa liiketalouden koulutusohjelman opinnäytetyössä (Pitkänen 2020). Pitkäsen tutkielmansa keskiössä oli kuluttajakäyttäytymisen muutos elintarvikeliikkeiden ja ravintoloiden näkökulmasta, mutta esimerkiksi verkko-ostamisen hän havaitsi vähentyneen 20–29-vuotiailla koronarajoitusten aikana. Jyväskylän yliopiston DigiConsumers-tutkimushanke, jolta olen tutkimusaineistoni saanut käyttöön, on tehnyt korona-aikana useamman kyselytutkimuksen, joista osassa on kerätty aineistoa Suomen lisäksi Ruotsista ja Isosta-Britanniasta. Kyselytutkimuksissa on kartoitettu myös pandemian aikaista verkkokäyttäytymistä ja kulutusasenteiden muutoksia. Käytössäni oleva tutkimusaineisto on kerätty suomalaisilta 18–29-vuotiailta, ja aineiston koko on yhteensä 1000 vastaajaa.

2 KULUTUS JA VERKKOKULUTTAMISEN NOUSU

Tässä luvussa pohdin kulutuksen sosiologista tarkastelua ja esittelen verkkokaupan ja -kuluttamisen erityispiirteitä suhteessa perinteiseen kaupankäyntiin sekä verkkokaupan kasvua. Pohdin lisäksi verkkokuluttamisen erityispiirteiden suhdetta siihen, miten korona-aika on vaikuttanut kulutustottumuksiimme.

2.1 Kulutuksen sosiologinen tarkastelu

Kuluttaminen on monella tapaa sosiaalinen ilmiö. Siinä, missä taloustieteessä ihminen käsitetään rationaalisena oman etunsa ajajana, *homo economicuksena*, tutkii kulutuksen sosiologia markkinataloudessa navigoivaa ihmistä sosiaalisena olentona. Kuten Kaj Ilmonen (2007, 59) kuvaa, ei kuluttamistamme ohjaa vain edullinen hinta ja paras taloudellinen hyöty, vaan esimerkiksi vanhat tottumukset tai ystävien suositus. Kuluttamisessa tasapainottelevat niin utilitaristiset kuin hedonistiset tarpeet. Kuluttamisessa ei kuitenkaan ole kyseessä vain yksilön oma toiminta. Ilmonen huomauttaa, että kuluttaminen on myös väline, jolla ”ihmiset tuottavat itsensä yhteiskunnassa sekä fyysisesti että sosiaalisesti” (emt. 2007, 78.) Modernissa yhteiskunnassa kuluttaminen ei ole vain tarpeiden, ”syömisen” ja ”rakentamisen”, täyttämistä vaan siitä on tullut tietynlainen abstrakti, universaali periaate (Falk, 1992). Arkikielessä puhutaankin usein kulutusyhteiskunnasta. Kulutusyhteiskunnan syventyessä ovat nautinto ja tuhlaukset tulleet uusina sisältöinä vapaa-aikaan (Nurmi ym. 2014, 239). Kuten Falk (1992) kiteyttää, vaikka tarpeet on tyydytetty, eivät mieliteot lopu.

Kuluttamisen tutkimusta ei voida typistää pelkästään ostokäyttäytymiseen. Kuluttamiseen liittyy erilaisten tarpeiden tyydyttämisen, sekä utilitarististen että hedonististen, lisäksi muun muassa sosiaalisia motiiveja, mikä on sosiologisessa tarkastelussa syytä ottaa huomioon. Kulutuksella ilmennetään statusta, elämäntyyliä ja identiteettiä. Modernissa yhteiskunnassa kuluttamisen merkitys identiteetin rakenta-

misessa on kasvanut merkittävästi. (Falk 1992.) Erityisesti nuorilla aikuisilla kuluttamiseen liittyy identiteetin kehittämisen lisäksi muun muassa ryhmäpaine ja shoppailutilanteisiin liittyvä sosiaalisuus (mm. Shim ym. 2011). Nuoria kuluttajia käsitellen tarkemmin luvussa 4.2.

2.2 Verkkokaupan ja -kuluttamisen erityispiirteet

Verkkokauppa on perinteisistä kivijalkaliikkeistä merkittävästi poikkeava kulutusympäristö, jossa pätevät eri lainalaisuudet. Verkkokuluttaminen haastaakin käsityksemme kuluttamisesta, mikä tekee siitä mielenkiintoisen ja ajankohtaisen kulutuksen sosiologian tutkimusaiheen erityisesti koronapandemian näkökulmasta.

Verkkokuluttamisesta puuttuu ennen kaikkea paikallinen ulottuvuus (mm. Bronnenberg ja Ellickson 2015). Mikäli kulutus tapahtuu yksinomaan fyysisissä liikkeissä, joutuu yksilö puntaroimaan esimerkiksi sitä, miten järjestää liikkumisen kodin, työpaikan tai koulun ja kauppojen välillä. Internetin avulla sen sijaan voi asioida toisella maapallonpuoliskolla operoivassa verkkokaupassa vain muutamalla klikkauksella. Toisaalta myös ajallisen ulottuvuuden merkitys on verkkokuluttamisessa merkittävästi erilainen, kuin perinteisessä kuluttamisessa. Verkkokaupat ovat auki 24 tuntia vuorokaudessa vuoden jokaisena päivänä. Kivijalkaliikkeet puolestaan noudattavat tietynlaisia laissa määriteltyjä aukioloaikoja ja pyhäpäiväjärjestelmää, vaikkakin niihin liittyvät rajoitukset ovat viime vuosina laventuneet. Nämä verkkokaupan muusta kaupasta erottavat piirteet ovat tismalleen samat, kuin ylipäätään Internetin keskeisimmät piirteet (mm. Niu 2013). Kuten Internetin muutkin sisällöt, sieltä löytyvät verkkokaupat ovat saatavilla missä ja milloin tahansa.

Juuri ajallisen ja paikallisen ulottuvuuden puuttuminen ovat ne piirteet, jotka tekevät korona-ajan verkkokuluttamisesta erityisen tutkimusaiheen. Koronapandemia on sulkenut ihmiset koteihinsa ja pakottanut välttämään ylimääräistä sosiaalista kanssakäymistä, jonka vuoksi myös esimerkiksi kauppakeskuksissa vietetty vapaa-aika on merkittävästi vähentynyt. Kivijalassa tehdyt ostokset ovat korona-aikana painottuneet välttämättömiin elintarvikehankintoihin, joskin myös isot marketit ovat kehittäneet verkkokauppatoimintaansa. Ajallisen ja paikallisen ulottuvuuden puuttuminen siis tukee sitä ajatusta, että korona-aika olisi lisännyt tai ainakin muuttanut ihmisten verkkokuluttamista, kun siitä on saattanut tulla joissain tilanteissa jopa välttämättömyys.

Verkkokuluttamiselle tyypillisiä piirteitä ovat, että päätökset tapahtuvat nopeasti ja yleensä alitajuntaisesti. Sivustojen sujuvuudella ja käytettävyydellä on merkittävä rooli, eikä kuluttaja epäröi vaihtaa palvelua aiemman osoittautuessa toimimattomaksi (Kettunen ym. 2018). Kettunen ja muut huomauttavat, että näiden utilitarististen tekijöiden lisäksi erityisesti verkkoshoppailussa vaikuttavat myös hedonistiset motiivit, ja shoppailulla haetaan usein mielihyvää. Verkkoshoppailussa mielihyvä

syntyy kahdesti: kuluttaja voi ensin saada hakemansa mielihyvän tuotteen ostohetkellä ja myöhemmin uudestaan silloin, kun tuote toimitetaan hänelle.

Kuten Ilmonen (2007, 80) esittää, on huomion herättäminen edellytys tavaroiden vaihdetuksi tulemiselle. Tuotetta ei osteta, jos kuluttaja ei ensin huomaa sen olemassaoloa. Verkkokauppa mullistaa myös tätä asetelmaa. Siinä, missä myymälöissä käytetään aikaa ja resursseja tuoteasetteluun, verkkokaupassa on mahdollista hyödyntää esimerkiksi ruudulle hypähtäviä, internetin käyttäjälle personoituja mainoksia. Tämä lisää juuri verkko-ostamiselle tyypillistä nopeaa päätöksentekoa ja impulsiivista käyttäytymistä. Sosiaalisessa mediassa esiintyy personoitujen mainoksien lisäksi myös esimerkiksi kaupallisia yhteistöitä: Verkkokauppojen lisäksi mainostajina toimivatkin niin sanotut sosiaalisen median vaikuttajat eli henkilöt, joille erilaisten tuotteiden ja palveluiden esittely on elinkeino. Sosiaalinen media vaikuttaakin perustavanlaatuisesti juuri nuorten aikuisten, erityisesti nuorten naisten, käyttäytymiseen markkinoilla (mm. Drenten 2012, 29). Drentenin mukaan sosiaalinen media on tehnyt yksityisestä julkista ja nuorten on helppo esitellä kulutustottumuksiaan internet-verkostoilleen, jotka ovat perinteisiä sosiaalisia verkostoja huomattavasti laajempia. Sosiaalinen media onkin luonut erilaisia vertaisyhteisöjä ja lisännyt kuluttajien keskinäistä kommunikointia.

Verkkokaupassa tuotteita on mahdollista myydä kivijalkaa edullisemmalla hinnalla, sillä kauppias saavuttaa enemmän asiakkaita eikä kaikkia toimitusketjun osia tarvitse ottaa huomioon. Tuotteita ei tarvitse saada myymälään asti, vaan ne toimitetaan asiakkaille usein suoraan keskusvarastosta. (Bronnenberg ja Ellickson 2015.) Internetissä on myös helppo vertailla eri palveluntarjoajien hintaa samalle tuotteelle, minkä merkitys on varmasti lisääntynyt koronapandemian aiheuttamien taloushuoliensa seurauksena.

2.3 Verkkokaupan kasvu

Verkkokaupan myynti on kasvanut erityisesti vuosituhaten alkupuolella merkittävästi. Tilastokeskuksen (2019) mukaan verkkokauppaan osallistuneiden määrä kolminkertaistui vuodesta 2004 vuoteen 2013. Myös esimerkiksi Mesiranta (2013, 59) toteaa verkkokaupan kasvaneen Suomessa huomattavasti enemmän kuin kaupanalan kokonaismyynnin. Sen sijaan viime vuosikymmenellä verkkokauppaan osallistuneiden kasvu on tasaantunut, ja on eniten lisääntynyt yli 55-vuotiailla. Alle 35-vuotiaiden, joka kattaa myös oman tutkimukseni keskiössä olevan ikäryhmän, kohdalla kasvu on jäänyt viime vuosina hyvin vähäiseksi. (Tilastokeskus 2019.) Vaikka suurin osa myynnistä tapahtuu yhä kivijalassa, on verkkokaupasta kuitenkin muodostunut merkittävä kauppa-alusta, jota ei tulisi pitää muusta kaupasta irrallisena, vaan ikään kuin fyysisen myynnin jatkeena (Bronnenberg ja Ellickson 2015).

Vielä on mahdotonta sanoa, miten koronapandemia vaikuttaa pitkällä tähtäimellä verkkokaupan kasvuun. Esimerkiksi Wilskan ja muiden koronatutkimuksessa vuonna 2020 verkko-ostaminen ei toistaiseksi ollut lisääntynyt koronarajoitusten aikana, mutta vuoden 2021 vastaavassa tutkimuksessa todetaan jo rajoitusten lisänsännen verkkokaupan suosiota merkittävästi: Suomalaisista vastaajista noin kolmasosa oli ostanut netistä aiempaa enemmän tavaroita, nuorten osalta vastaajista jopa puolet raportoivat verkko-ostosten määrän kasvaneen (Wilska ym. 2020, Wilska ym. 2021). Pandemian alussa ei ollut vielä mitään tietoa, miten kauan poikkeusolot kestävät, joten kriisin alkuvaiheilla ihmiset ovat saattaneet hillitä ostoskäyttäytymistään. Verkkomaksupalvelu Paytrailin teettämän kaupallisen raportin (2020) mukaan 64 % 748 kauppiasta oli huomannut vaikutuksia verkkokauppansa myynissä, mutta tästä joukosta noin puolella myynti oli kasvanut ja toisella puolella vähentynyt. Vain jonkin verran verkkokauppaan on Paytrailin mukaan siirtynyt kokonaan uusia kauppiaita pandemian alkuvaiheessa.

3 VERKKOSHOPPAILU TOIMINNALLISENA RIIPPUVUUTENA

Riippuvuudet nähdään helposti henkilökohtaisena ongelmana, mikä on seurausta riippuvuuden käsitteen lääketieteellistymisestä 1800- ja 1900-lukujen taitteessa (Salasuo 2013, 106). Riippuvuuksia voidaan kuitenkin pitää mitä yhteiskunnallisimpana ja sosiologisimpana ilmiönä. Erilaiset riippuvuudet aiheuttavat yksilöllisten haittojen lisäksi myös yhteisöllistä haittaa. Toisaalta erilaiset sosiaaliset tekijät puolestaan voivat edesauttaa riippuvuuden muodostumista. Riippuvuuksien sosiologian historia ulottuu Thomas S. Weinbergin (2012) mukaan 1930-luvulle, jolloin tutkija Alfred Lindemith pyrki vastaamaan lääketieteen ammattilaisten näkemykseen addikteista jollain tapaa ”viallisina henkilöinä”, jotka päihteidenkäytöllä pyrkivät kompensoimaan alemmuuttaan ja henkisiä konflikteja. Pitkään riippuvuuksien tutkimuksessa, myös sosiologiassa, on kuitenkin keskitytty päihteidenkäyttöön (Weinberg, Darin 2011). Toiminnallisista riippuvuuksista on sen sijaan tuotettu huomattavasti vähemmän tietoa ja siirtymä ainekeskeisestä ja päihtyvyysskeskeisestä laajempaan riippuvuuksien määrittelyyn on näkökulmana vielä uusi ja keskeneräinen. Tässä luvussa tarkastelen toiminnallisia riippuvuuksia ja pohdin lääketieteellisten riippuvuus-kriteerien suhdetta riippuvuuksien määrittelyyn. Lisäksi perehdyn tarkemmin verkkoshoppailu-riippuvuuteen ja esittelen sitä mittaavan Online Shopping Addiction -skaalan, jota on hyödynnetty myös tutkielmani aineistonkeruussa.

3.1 Toiminnalliset riippuvuudet ja riippuvuuksien määrittely

Toiminnalliset riippuvuudet ovat tila, jossa riippuvuutta ei aiheuta fyysinen aine vaan toiminnan kohde. Toiminnallisten riippuvuuksien mekanismit ovat kuitenkin hyvin samanlaiset kuin aineellisissa riippuvuuksissa (mm. Zhao ym. 2017). Westin ja Brownin (2013) mukaan tutkijat yhä kiistelevät addiktion määritelmästä ja toiminnallisten

riippuvuuksien huomioiminen haastaa perinteistä määrittelyä. He itse toisivat toiminnallisten riippuvuuksien määrittelyn keskiöön palkitsemiskäyttäytymisen ja siihen liittyvän, addiktiiviseksi muuttuneen toiminnan tuloksena heikentyneen kontrollin (*impaired control*).

Diagnostista määritelmää ei toiminnallisista riippuvuuksista juuri ole; tyypillisistä toiminnallisista riippuvuuksista ainoastaan rahapelaaminen on tunnistettu Yhdysvaltain psykiatrisen yhdistyksen DSM-V-tautiluokituksessa (Raento ja Tammi 2013). Syynä tähän on pitkälti se, että toiminnallisista riippuvuuksista ei ole yhtä mitavasti tutkimusdataa kuin aineellisista riippuvuuksista. Vaikka tautiluokituksista vastaavat Maailman terveysjärjestö sekä Yhdysvaltain psykiatrisen yhdistyksen tunnustavat ja tunnustavat muidenkin toiminnallisten riippuvuuksien olemassaolon, on ainoastaan rahapelaamisesta riittävästi vertaisarvioituja tutkimuksia diagnoosikriteeristön muodostamiseksi. (APA 2013, 481.)

Toisaalta pelkästään lääketieteelliseen diagnoosiin tukeutumisista ja sen kautta riippuvuuden määrittelyä voidaan pitää ongelmallisena. West ja Brown (2013, 20–21) kritisoivat diagnoosikriteerejä muun muassa siitä, kuka määrittelee, milloin esimerkiksi vieroitusoireet ovat niin voimakkaita, että ne voidaan määrittellä vieroitusoireiksi. Diagnoosikriteeristön hyödyntäminen määrittelyn tukena ei siis suinkaan ole objektiivista, vaikka se siltä näyttäisikin, sillä arvio perustuu loppujen lopuksi yksittäisen kliinisen ammattilaisen ja riippuvuusoireilevan omiin arvioihin.

Periaatteessa toiminnallisen riippuvuuden kohteena voi olla mikä tahansa toiminnan muoto, mutta yleisimpiä toiminnallisia riippuvuuksia ovat nopeaa mielihyvää tuottavat toiminnot, kuten uhkapelaaminen, tietynlainen seksikäyttäytyminen, syöpöttely, liikunta ja ostovimma (Päihdelinkki, Koski-Jännes 2005, päivittänyt Korkeila 2021). Päihdelinkin määritelmä tukee Westin ja Brownin (2013) aivojen palkitsemisjärjestelmän aktivoimiseen keskittyvää määrittelyä: toiminnallinen riippuvuus syntyy usein potentiaalisesti haitallisesta käyttäytymisestä, joka aktivoi aivojen palkitsemisjärjestelmän nopeasti ja hyvin samalla tavalla kuin esimerkiksi päihteet. Myös esimerkiksi Hartstonin (2012) mukaan joillain ihmisillä mielihyvää aiheuttava toiminta voi olla niin hyperstimuloivaa, että se voi vapauttaa aivoissa dopamiinia samalla tavalla kuin hyperstimuloivat päihteet. Aivot eivät kuitenkaan erota, aiheuttaako reaktion päihde vai jokin muu kokemus. Toiminnallisten riippuvuuksien voidaan todeta olevan yhtä vakavia kuin päihderiippuvuuden. West ja Brown (2013, 30) huomauttavat kuitenkin itse, että kaikki aivojen palkitsemisjärjestelmän aktivoiva toiminta ei ole riippuvuutta. Ei siis voida vetää suoraa yhteyttä sen välille, että erityisen paljon ja nopeasti palkitseva toiminta johtaisi erityisen merkittävään riippuvuuteen.

Erityisesti toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla on tärkeää pureutua niihin määritteleviin tekijöihin, jotka erottavat addiktiivisen toiminnan normaalista toiminnasta. Oli kyseessä sitten uhkapelaaminen tai shoppailu, ne itsessään eivät välttämättä

ole ongelmallista käyttäytymistä. Yksi keskeinen määritelmä on toiminnasta aiheutuvat haitat. Jos toiminnasta ei aiheutuisi haittoja, voisi sen määritellä ainoastaan kiinnostuksen kohteeksi (West ja Brown 2013, 12). Toinen tekijä on kontrolli tai tarkemmin kontrollin puute. Kun toiminta muuttuu addiktioksi, ei yksilö kykene lopettamaan toimintaa tai hän hakeutuu sen pariin, vaikka olisi aiemmin päättänyt toisin. Kun kyse on riippuvuudesta, aiheutuu siitä myös vieroitusoireita silloin, kun toiminnan pariin ei pääse. (West ja Brown 2013, 13–14.)

Varsinkin toiminnallisissa riippuvuuksissa on yksiulotteista tukeutua vain lääketieteellisiin määritelmiin. Uusitalo (2013) pohtiikin filosofian näkökulmasta oman tahdon olevan keskeinen määrittävä tekijä. Hän nostaa esimerkiksi huumeita käyttävien äitien vauvat, jotka voivat syntyessään olla fyysisesti riippuvaisia äitiensä käyttämistä päihteistä, mutta se ei tee vauvoista addikteja. Uusitalon määritelmän mukaan yksilöstä tulee addikti vasta, kun hän omalla toiminnallaan toistuvasti toimii riippuvuutensa mukaisesti. (emt. 2013, 101.) Samaa voisi soveltaa toiminnallisiin riippuvuuksiin: Esimerkiksi satunnainen verkko-ostaminen tai rahapelaaminen voi olla arkista mielihalujen tyydyttämistä, mutta siinä vaiheessa, kun tietää ja tunnistaa toiminnan olevan itselleen haitallista ja riippuvuutta aiheuttavaa, ja siitä huolimatta jatkaa toiminnan harjoittamista, voisi puhua addikteista.

3.2 Verkkoshoppailuriippuvuus ostoriippuvuuden ja internet-riippuvuuden muotona

Ostoriippuvuus tai shoppailuriippuvuus on toiminnallinen riippuvuus, jolla ei ole varsinaista diagnoosikoodia esimerkiksi eri tautiluokituksissa (Maailman terveysjärjestön ICD-10, Yhdysvaltain psykiatrisen yhdistyksen DSM-V). Hartstonin (2012) mukaan pakonomaista ostokäyttäytymistä on erityisen hankala määritellä, koska tällaiselle käyttäytymiselle ei ole selkeää rajaa, milloin se voitaisiin määritellä potentiaalisesti riippuvuutta aiheuttavaksi. Kuluttaminen on kuitenkin jollain tavalla osa jokaisen ihmisen elämää ja monilta osin välttämättömyys, toisin kuin vaikkapa rahapelaaminen.

Määrittelyssä auttaa kuitenkin yleiset toiminnallisten riippuvuuksien piirteet. Esimerkiksi Westin ja Brownin (2013) käsitystä heikentyneen kontrollin yhteydestä toiminnallisiin riippuvuuksiin tukee Baumeisterin (2002) itsekontrollin konsepti kulutuskäyttäytymisessä. Baumeister viittaa itsekontrollilla tai itsesäätelyllä itsensä kykyä muuttaa omia tilojaan tai reaktioitaan. Kun itsekontrolli on matala, on ostoimpulssien vastustaminen vaikeampaa. Esimerkiksi stressin, vaikean päivän tai useiden ongelmien tai kriisien kanssa pärjätessä kyky vastustaa ostoimpulsseja heikkenee. (Baumeister 2002). Baumeisterin mukaan tutkimukset osoittavat korkean itsekontrollin olevan ylipäätään yhteydessä siihen, että yksilö hallitsee talouttaan paremmin säästämällä enemmän ja kuluttamalla vähemmän. Koronapandemian voidaan olettaa

vaikuttaneen monen ihmisen elämään siten, että itsekontrollia mahdollisesti heikentäviä tilanteita tulee useammin vastaan. Tämän vuoksi onkin syytä tutkia koronapandemian aiheuttaman stressin yhteyttä verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintyvyyteen. Nyrhisen ja kollegojen (2023) tekemässä tutkimuksessa, josta oma tutkimusaineistoni on peräisin, todettiin heikentyneellä itsesäätelyllä olevan vaikutus verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen.

Vaikka lääketieteellistä diagnoosikriteeristöä ei ole, on ostoriippuvuutta tyypillisesti määritelty esimerkiksi Bergen shopping addiction -skaalan tai Compulsive Buying Disorder -kriteeristön avulla. Verkkooستamiseen pätee kuitenkin joissain määrin eri mekanismit kuin ostoaddiktioon yleisesti, joten sitä ei voi suoraan määritellä esimerkiksi näiden kriteeristöjen mukaisesti. Zhao ja kollegat (2017) ovatkin kehittäneet oman 18-portaisen Online Shopping Addiction -skaalan (OSA). He hyödynsivät tutkimustyössään ostoriippuvuuteen luotuja skaaloja, mutta heidän skaalansa näkee verkkooستamisriippuvuuden myös erityisenä internet-riippuvuuden muotona. Tämä on Zhaon ja kollegojen mukaan sekä heidän että monien muiden tutkijoiden näkemys verkkooستamisriippuvuudesta. Heidän mukaansa on kuitenkin tärkeää erottaa addiktio itse internetiin sekä addiktio internetissä tehtäviin toimintoihin. Verkkooستamisriippuvuudessa kyse on jälkimmäisestä, eli internet ei ole riippuvuuden syy vaan alusta sille.

Zhao ja muut (2017) hyödynsivät OSA-skaalan kehittämissä toiminnallisten riippuvuuksien kuuden faktorin mallia, joita ovat riippuvuuden tärkeys (*eng. salience*), mielialan muutos (*eng. mood modification*), sietokyky (*eng. tolerance*), vieroitusoireet (*eng. withdrawal*), konflikti sekä uusiutuminen/retkahdukset (*eng. relapse*). Tärkeys tarkoittaa riippuvuutta aiheuttavan toiminnan merkitystä yksilön elämässä. Toiminnasta tulee riippuvuuden kehittyessä yhä suurempi osa arkea. Mielialan muutos viittaa kaikkiin riippuvuuden aiheuttamiin mielialoihin, oli kyse sitten iloisesta ja jännittyneestä tai masentuneesta mielialasta. Sietokyky viittaa siihen, että riippuvuudesta kärsivän täytyy kuluttaa riippuvuutta aiheuttavaa toimintaa tai ainetta koko ajan enemmän saadakseen saman vaikutuksen. Vieroitusoireet puolestaan tarkoittavat yksilön kohtaamia joko fyysisiä tai psyykkisiä oireita, jotka ilmenevät, kun riippuvuuden aiheuttanutta toimintaa ei ole mahdollista toteuttaa. Konflikti tarkoittaa sekä yksilön ja hänen läheistensä välisiä ristiriitatilanteita sekä yksilön sisäistä, intrapsyykkistä ristiriitaa. Uusiutumisen tai retkahduksilla tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö päättää lopettaa addiktiivisen toiminnan, mutta ei pysty pitäytymään päätöksessään, vaan ajautuu yhä uudelleen sen pariin. (Zhao ym. 2017.) Faktorimallia kehitelleen Griffithsin (2005) mukaan kaikkien näiden faktoreiden tulee esiintyä, jotta toiminta voidaan määritellä addiktiiviseksi. OSA-skaalassa käytetyt faktorit ovat hyvin samantaisia, kuin Yhdysvaltain psykiatrisen yhdistyksen eli APA:n (DSM-V 2013) kriteeristö aineellisille riippuvuuksille sekä Westin ja Brownin (2013) teoretisoinnit riippuvuuksien kriteerien määrittelystä. OSA-skaalassa jokainen faktori sisältää kolme väitettä,

joiden arvo vaihtelee Likert-asteikon tyyppisellä viisiportaisella asteikolla. Näitä yhteensä 18 empiirisen tutkimuksen avulla validoitua väitettä on hyödynnetty myös tutkielmassani käyttämän aineiston keruussa.

Verkkoshoppailuriippuvuutta edesauttavia tekijöitä on tutkittu toistaiseksi hyvin vähän. Kon ja kollegojen (2020) ongelmallisen verkkoshoppailun klinisiä ja psykopatologisia piirteitä kartoittavassa tutkimuksessa havaittiin, että impulsiivisuudella ja dissosiativisilla oireilla oli merkittävä yhteys ongelmalliseen verkkoshoppailuun. Demografisista tekijöistä ainoastaan siviilisäädyltä oli yhteys ongelmalliseen verkkoshoppailuun, kun iällä, sukupuolella tai käytettävissä olevilla tuloilla vaikutusta ei ollut. Kuitenkin, kuten Ko ja muut (emt. 2020) esittävät, aiemmissa tutkimuksissa on todettu nuorilla ja naisilla kehittyvän todennäköisemmin riippuvuuden piirteitä sisältävää verkkoshoppailukäyttäytymistä. LaRosen ja Eastinin (2002) tutkimuksessa havaittiin, että puutteellisella itsesäätelyllä oli voimakkaampi yhteys verkko-ostamisen määrään kuin esimerkiksi verkkokauppaan liittyvillä rationaalisilla tekijöillä tai persoonallisilla ja taloudellisilla kuluttajapiirteillä. Verkkokaupan ja -kuluttamisen erityispiirteillä, joita olen esitellyt luvussa 2.2, ei siis voida perustella verkko-ostamisen yleisyyttä.

4 KULUTTAJAKSI KASVAMINEN KRIISIAIKANA

Tutkimuksessa on syytä ottaa huomioon, että nuoret aikuiset ovat hyvin heterogeeninen ryhmä elämänvaiheensa suhteen. Osa saattaa asua vielä lapsuuden kodissaan, kun osalla on jo omaa jälkikasvua. Jotkut opiskelevat vasta toisella asteella, toiset korkeakoulussa ja osa on ollut jo vuosia työelämässä. Nuoruus on laaja elämänvaihe, ja ryhmän heterogeenisyyden vuoksi nuoruus kannattaa määritellä juuri siirtymien eikä pysyvien piirteiden kautta (Ranta 2015). Omassa aineistossani merkitystä on myös sukupolviajattelulla, jonka osalta tutkimusjoukko jakautuu kahtia. Vastaajajoukon vanhimmat ovat niin sanotusti milleniaaleja ja nuorimmat z-sukupolvea. Milleniaalisukupolvet, toinen digitaalinen sukupolvi, ovat eläneet vielä analogisen lapsuuden ennen älypuhelimia ja sosiaalista mediaa, mutta joiden nuoruuteen digitaalinen ympäristö jo kuuluu, kun taas z-sukupolven edustajat ovat ensimmäinen täysin diginatiivi sukupolvi. Nuoria sukupolvia pidetään keskustelussa usein synnynnäisesti teknologisesti taitavina, mutta kuten Fortunati, Taipale ja de Luca (2019) huomauttavat, ei teknologian saatavuus ja saavutettavuus tarkoita, että niin kutsutut diginatiivit automaattisesti hallitsisivat niiden käytön. Taipale (2016) muistuttaa, että myös digitaalisen median taidot pitää oppia ja niihin pitää sosiaalistua, eli ”diginatiivisuus” ei ole synnynnäinen taito.

Tässä luvussa tarkastelen nuoruuden määrittelyä tieteessä ja omassa tutkielmasani, yhteiskunnallisten kriisien roolia nuorten käyttäytymisessä sekä syvennyn nuorten aikuisten taloudenhallintaan, kuluttamiseen ja kuluttajaksi kasvamiseen. Erotuksena lapsuudesta ja varhaisnuoruudesta voidaan nuoruudesta käyttää myös esimerkiksi nimityksiä myöhäisnuoruus tai varhaisaikuisuus (Nurmi ym. 2014, 155). Omassa tutkielmassani viittaan nuoruudella ja nuorilla aikuisilla jatkossa 18–29-vuotiaisiin, sillä tutkimusaineisto kattaa tämän ikäryhmän. Rajausta ei missään nimessä ole yksiselitteinen. Nuorisolaki käsittää nuoriksi alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016, 3 §), kun taas esimerkiksi Nuorisotutkimusseuran Nuorisobarometrissa tutkimuskohteena ovat 15–29-vuotiaat.

4.1 Heterogeeninen nuoriso ja yhteiskunnallisten kriisien kohtaaminen

Nuoruutta määrittelee aikuisuuteen siirtymiselle olennaiset kehitystehtävät ja kokemukset. Siirtymäikäkauden keskeisiä piirteitä ovat vastuunotto, itsenäinen päätöksenteko ja taloudellinen itsenäisyys. Muita nuoruuden tyypillisiä kehitystehtäviä ovat sukupuoli-identiteetin kehittyminen, kouluttautuminen ja valmistautuminen työelämään sekä myöhemmin kumppanin valinta ja siirtyminen työelämään. Kehitystehtävissä onnistuminen luo pohjan myöhemmälle hyvinvoinnille. (Nurmi ym. 2014, 186.) Monet tutkijat huomauttavat, että erilaisten taloudellisten, poliittisten ja muiden yhteiskunnallisten muutosten myötä nuoruuden siirtymäaika on entistä pidempi (mm. Tevington 2017). Tevington (2017) myös huomauttaa, että itsenäisyyden saavuttamiseksi riittävän toimeentulon ja omaisuuden ansaitseminen on yhtä vaikeampaa. On mahdollista, että koronapandemia pidentää nuoruutta entisestään: moni on pandemian seurauksena kohdannut erilaisia esteitä opinnoissaan ja työelämässä, mikä on näin ollen hidastanut perinteisten kehitystehtävien täyttymistä. Koronapandemia on lisännyt stressiä erityisesti nuorilla aikuisilla, jotka ovat muutenkin sellaisessa elämänvaiheessa, jota kuvastaa epävarmuus (Nuckols ym. 2023). Nuckols ja kollegat (emt. 2023) osoittavat, että erityisesti yksinäisyydellä oli yhteys nuorten aikuisten lisääntyneisiin tulo- ja urahuoliin koronapandemian aikana Suomessa, Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa. Tuloihin liittyvän huolen havaittiin lisääntyneen erityisesti heillä, joiden nykyinen taloudellinen tilanne ja tulevaisuuden taloudellinen tilanne näyttäytyivät kurjina.

Pelko yhteiskunnallisista ja maailmanlaajuisista ongelmista on yksi keskeinen nuoruuteen tyypillisesti kuuluva huolenaihe (Nurmi ym. 2014, 161) oman ikäkaudelle tyypillisissä kehitystehtävissä epäonnistumisen sekä läheisten kohtaamien huolien ja vaikeuksien rinnalla. Kuten tutkimukset (mm. Wilska ym. 2020, Mastrotheodoros ja Ranta 2022, Nuckols ym. 2023) osoittavat, erityisesti nuoret ovat olleet huolissaan koronarajoitusten vaikutuksesta henkiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi elämänkaarikäsitteen näkökulmasta taas epänormatiiviset elämäntapahtumat, jollaiseksi koronapandemia voidaan hyvin luokitella, ovat keskeisiä ihmisen kehitykseen vaikuttavia systeemejä (Nurmi ym. 2014, 186). Tästä syystä olen päättänyt keskittyä tutkielmasani nimenomaan nuorten aikuisten kokemukseen.

Patricia Tevingtonin (2017) tutkimus osoittaa mielenkiintoisia tuloksia nuorten suhtautumisesta taloudellisiin kriiseihin. Tutkimuksessa kysyttiin nuorten kokemuksia vuoden 2008 lamasta Yhdysvalloissa ja yllättäen ahdistus esimerkiksi taloudellisesta tulevaisuudesta lisääntyi erityisesti etuoikeutetuilla nuorilla, jotka olivat huolissaan sosiaalisen statuksensa ylläpitämisestä. Työväenluokkaiset ja keskiluokkaiset nuoret suhtautuivat huomattavasti optimistisemmin tulevaisuuteensa. Verrattuna

keskiluokkaan, ylempään luokkaan lukeutuvat nuoret ymmärsivät, että lama ei ainoastaan viivästyttä omien tavoitteiden saavuttamista, vaan voi kumulatiivisesti vaikuttaa pitkälle heidän tulevaisuuteensa. Koronapandemia, jota voidaan myös pitää taloudellisena kriisinä, vaikutti kuitenkin päivittäiseen elämään erityisellä tavalla muun muassa kokoontumisrajoitusten vuoksi. Mastrotheodorosin ja Rannan tutkimuksessa (2022) todettiin, että mitä vähemmän nuorella oli sosiaalisia kontakteja rajoitusten aikana, sitä enemmän he kokivat yksinäisyyttä ja mielialaan liittyviä ongelmia. Yksinäisyys onkin keskeinen selittäjä masennuksen esiintyvyyden lisääntymiseen pandemian aikana. Muita vaikuttajia olivat stressi, huonot coping-keinot ja psykologinen joustavuus. Pienituloiset ovat Mastrotheodorosin ja Rannan mukaan olleet yksi haavoittuvaisimmista ryhmistä edellä esitettyjen vaikuttavien tekijöiden suhteen. Tässä suhteessa koronapandemian aiheuttama huoli siis eroaa vuoden 2008 talouskriisin aiheuttamasta huolesta. Myös Nuckolsin ja kollegojen (2023) tutkimuksessa havaittiin, että yksinäisyydellä oli merkittävin yhteys nuorten aikuisten tuloihin ja uraan liittyvän huolen lisääntymiseen Suomessa, Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa korona-aikana. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin myös, että Isossa-Britanniassa lapsuuden positiivisella taloustilanteella oli merkittävä yhteys taloudellisen huolen lisääntymiseen (emt. 2023), mikä on linjassa Tevingtonin (2017) tutkimustuloksiin, joissa huoli lisääntyi etuoikeutetuilla nuorilla.

4.2 Nuorten kuluttajaksi kasvaminen ja kuluttajaidentiteetin muodostuminen

Nuoret ovat rajoitetuista taloudellisista resursseistaan huolimatta tärkeä kuluttajaryhmä. Länsimaisessa kulutusyhteiskunnassa nuorten arvo kuluttajina on lähtenyt kasvuun jo toisen maailmansodan jälkeen, kuten Wilska (2017) toteaa artikkelissaan *Youth and generations in consumption*. Nuoren kuluttajaryhmän arvo ei perustu vain heidän ostovoimaansa, vaan nuoret nähdään usein edelläkävijöinä ja nuoruutta ihannoitetaan markkinoilla monella tapaa (emt. 2017).

Edellisessä luvussa pohdin nuoruuden käsitettä, jota leimaa paljolti siirtymä lapsuudesta aikuiseen. Tämä vaikuttaa myös nuorten aikuisten kuluttajuuteen. Oma perhettä ei ole usein vielä perustettu, joten nuorten ei tarvitse kuluttaessaan huomioida omien huollettavien tai avo- /aviopuolison tarpeita. Toisaalta nuoret aikuiset eivät ole välttämättä siirtyneet täysipäiväisesti työelämään tai ovat vasta uransa alkutaipaleella, joten kotitalouden käytettävissä olevat tulot rajaavat kuluttamismahdollisuuksia. Nuoruus onkin ennen kaikkea taloudellisen itsenäistymisen aikaa. Myös kuluttamisella on nuoruudessa selkeä merkitys taloudellisessa itsenäistymisessä ja vanhempien alaisuudesta irtautumisessa, tietynlaisessa autonomian rakentamisessa (mm. Gentina ja Shandon 2014) sekä identiteetin rakentamisessa. Erityisesti nuorilla kulutus vaikuttaa myös ns. netti-identiteetin rakentamiseen sosiaalisessa mediassa. (Drenten

2012, 29). Kuten esittelin luvussa 2.2, sosiaalinen media on luonut erilaisia verkkoyhteisöjä, joissa nuorten on helppo esitellä kulutustottumuksiaan.

Nuoruutta voidaan pitää merkittävimpänä ajanjaksona kuluttajuuteen sosiaalisuudessa (mm. Thaichon 2017, Shim ym. 2011). Iän myötä positiiviset havainnot vähenevät ja kriittinen kulutusasenne kasvaa: nuoret oppivat, että kuluttajia ohjailaan mainosten kautta. Shim ja muut (2011) esittävät jopa, että kulutus kehittää nuorten asenteita ja arvoja kohti aikuisuutta kulkiessa. Nuoruudessa oman kuluttajaidentiteetin muodostumiseen vaikuttaa niin vanhemmat ja ystäväpiiri kuin myös koulu, kaupat, brändit ja tuotteet. Lisäksi omia ostokokemuksia on kertynyt jo sen verran, että kyseiset kokemukset ohjaavat käyttäytymistä. Pirkko Ruuskanen-Parrukosken artikkelin (2005) mukaan kotoa opitut käytösmallit ovat ensisijaisia kulutuskäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä, ja esimerkiksi ystävät ja mainokset ovat vasta toissijaisia. Sosiaalisen median aikakautena lapset ja nuoret altistuvat kuitenkin enemmän vertaisryhmänsä mielipiteille ja markkinointisisällölle, joten voisi olettaa näiden vaikutuksen lisääntyneen viime vuosikymmeneltä.

Vaikka iän vaikutuksesta kuluttamiseen onkin ristiriitaista tutkimustietoa (mm. Hernández ym. 2010; Kettunen ym. 2018), on syytä todeta, että eri ikävaiheissa korostuvat erilaiset kulutusta ohjaavat motiivit. Esimerkiksi Wilskan ym. (2013, ks. myös Wilska ym. 2023) tutkimuksessa nuoret aikuiset olivat yksi statushakuiseen ja hedonistiseen kulutustyyliin kuuluva ryhmä. Kulutustyyliin liittyy myönteinen asenne kuluttamista kohtaan, sekä itsensä ilmaiseminen ja itseensä sekä ulkonäköönsä panostaminen. Toisaalta tutkimuksen yhteydessä mainitaan, että nuorille tyypillistä ovat erilaiset ostoboikotit sekä epäeettisiin tai -ekologisiin epäkohtiin puuttuminen, vaikkei elämäntapa muuten olisikaan kokonaisvaltaisesti erityisen vastuullista (Wilska ym. 2013). Arjenhallintaan painottuvassa vuoden 2015 Nuorisobarometrissa (toim. Sami Myllyniemi) puolestaan nuorten näkemyksessä itsestään kuluttajana korostuivat ympäristötietoisuus, harkitsevuus ja säästäväisyys. Myllyniemi (2016, 71–72) kuitenkin toteaa, että vastauksia on saattanut ohjata se, mikä yleensäkin pidetään järkevänä ja myönteisenä kulutuskäyttäytymisenä, vaikka oma kulutuskäyttäytyminen ei tätä vastaisikaan. Toisaalta Myllyniemi toteaa edellä mainittujen arvojen esiintymisen kasvaneen sitten vuoden 2005 Nuorisobarometrin, mikä tukee vastausten todennukaisuutta. Lisäksi Myllyniemi (2016) toteaa, että yllättäen nuorten kuluttajaomakuvassa esimerkiksi sukupuolella ja perhemuodolla ei ollut merkittävää vaikutusta, vaikka heidän mukaansa aiemmissa tutkimuksissa on todettu toisin. Ristiriitaisten tutkimustulosten takia aion omassa tutkimusasetelmassani ottaa laajan kattauksen eri tekijöitä huomioon.

4.3 Nuoret aikuiset verkkokuluttajina

Wilskan ja muiden (2013) mukaan nuorten aikuisten kulutuksessa korostuu sosiaalinen media sekä verkkokauppa, joka omassa tutkielmassani on keskiössä. Kuten Thaichon (2017) huomauttaa, erityisesti nuorista suuri osa etsii nykyään myös sosiaalisesta mediasta esimerkiksi tietoa eri tuotteista. Samaa toteavat myös Shim ja kollegat (2011). Sosiaalinen media luo myös tärkeitä vertaisyhteisöjä nuorille. Tuominen ja muut (2022) havaitsivat tutkimuksessaan, että 15–19-vuotiailla suomalaisnuorilla materialistiset arvot olivat yhteydessä korkeampaan vaikutelman hallintaan sosiaalisessa mediassa lisäten nuorten sosiaalista pääomaa. Internetin ja virtuaalimaailman osuudesta sosiaalistumisprosessissa on kuitenkin sekä Thaichonin että Shimin ja muiden mukaan vasta vähän tutkimustietoa.

Ylipäätään iän yhteyttä verkossa tapahtuvaan shoppailuun liittyviin motivaatioihin ja asenteisiin on aiemmin tutkittu verrattain vähän (Sorace, Perotti ja Widrick 2005). Tällöin Soracen ja kollegojen mukaan iän vaikutuksista on ollut ristiriitaista tutkimustietoa. Heidän omassa tutkimuksessaan 29-vuotiaiden ja sitä nuorempien ikäryhmässä asenteet verkkoshoppailua kohtaan olivat positiivisempia kuin yli 30-vuotiaiden ikäryhmässä. Tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että asenne verkkoshoppailua kohtaan oli merkittävämpi selittäjä kuin ikä tutkittaessa todennäköisyyttä ostaa jokin tietty tuote verkosta. Ikäryhmien välillä oli eroa siinä, että vanhemmat ikäryhmät päätyivät todennäköisemmin ostamaan tuotteen, kun olivat etsineet siitä tietoa verkosta. Alle 30-vuotiaat etsivät enemmän tuotteita verkosta ilman ostoaikeita. Tämä tukee myös Thaichonin (2017) tutkimustulosta, että nuoret etsivät nykyään tietoa internetistä ja sosiaalisesta mediasta. Ainakin Thaichonin tutkimuksessa (emt. 2017) jo ikäryhmässä 12–15 alettiin osoittaa erityistä kiinnostusta verkko-ostamiseen: haku-työkalut, tuote-arvostelut ja sosiaalisen median verkostot ovat jo nuorilla tärkeitä ensintarpeen tunnistamisessa ja tuotevertailussa, ja myöhemmin ostopäätöksen tekemisessä. Nuoremmilla ikäryhmillä kiinnostus liittyy uusiin asioihin tutustumiseen ja tuote- sekä trendi-informaation löytämiseen, mutta jo 12–15-vuotiaiden todettiin nauttivan ostoprosessista itsestään. Thaichonin tutkimuksessa kuitenkin todetaan, että lapset ja nuoret kokevat vanhempien määrittävän ennalta ja jopa laiminlyövän heidän roolinsa verkkokuluttajina ja olevan heidän kuluttaja-autonomiansa tiellä. Internet on kuitenkin kiihdyttänyt lasten ja nuorten kuluttajaksi sosiaalistumista.

Nuoria aikuisia kuluttajaryhmänä on tutkittu opinnäytteissä aiemminkin monista eri näkökulmista, mutta nuoria aikuisia verkkokuluttajina ei ainakaan sosiologian alalla ole juuri tutkittu. Tampereen yliopistolla on tehty sosiologian pro gradu -tutkielma verkko-ostamisen yhteydestä nuorten sosiaaliseen kanssakäymiseen (Lehtivuori 2011). Tietojärjestelmätieteessä on tutkittu muun muassa nuorten miesten elektroniikanostoprosessin eroja verkkokaupan ja kivijalkakaupan välillä (Hynninen

2014) sekä nuorten aikuisten asenteita verkko-ostamiseen kulttuurin ja sukupuolen näkökulmasta (Virenius ja Virta 2008).

Myöskään nuorten verkkokuluttajatyyppejä ei ole aiemmin tutkittu mainittavasti varsinkaan sosiologisesta näkökulmasta. Eri verkkokuluttajatyyppejä ylipäätään on tutkittu paljon lähinnä markkinointitutkimuksissa ja jonkin verran informaatiotutkimuksen alalla. Omassa tutkimuksessaan Kettunen ja muut (2018) luokittelivat viisi tyypillistä verkkokuluttajaa, joita ovat konservatiivinen ostaja, rationaalinen ostaja, hedonistinen ostaja, spontaani ostaja sekä suuntaa näyttävä ostaja.

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa nuorten verkkokuluttamisesta koronapandemian aikana. Tarkoituksena on selvittää nuorten aikuisten kokemuksia pandemian vaikutuksesta heidän verkkokuluttamiseensa. Korona-ajan vaikutuksista ihmisten kulutuskäyttäytymiseen tuotetaan koko ajan lisää tietoa, mutta toisaalta kyseessä on niin laajasti yhteiskuntaa ravistellut globaali kriisi, että tietoa tuskin on liikaa.

Aloitin kuvailevalla analyysillä, jotta minun on mahdollista raportoida yleiskuva aineiston tuottamasta tiedosta. Sitten siirryn selittävään kvantitatiiviseen analyysiin, jossa tutkin, miten eri taustamuuttujat, kuten demografiset tekijät, sosioekonominen asema ja psyykkiset ominaisuudet vaikuttavat korona-ajan verkkokuluttamiseen. Haluan ottaa tutkimuksessani huomioon myös taloudellisen hyvinvoinnin näkökulman, ja selittäviin muuttujiin sisällytän myös vastaajien kokemuksia taloudenhallinnastaan ja taloustilanteestaan. Koska koronapandemia on tutkielmani keskiössä, aion lisäksi huomioida analyysissä koronan aiheuttaman huolen koskien omaa terveyttä, henkistä hyvinvointia ja henkilökohtaista taloutta. Tutkimuskirjallisuus ei varsinaisesti tue mitään tiettyä hypoteesia nuorten kuluttamiseen vaikuttavista tekijöistä, joten muuttujia on valittu tutkimusasetelmaan runsaasti.

Yleisen verkkokuluttamisen tarkastelun lisäksi aion tutkia, mitkä selittävät tekijät ennustavat verkko-ostamisriippuvuuden esiintymistä. Kuten nuorten verkko-ostamista ylipäätään, on verkko-ostamisriippuvuuteen vaikuttavia tekijöitä toistaiseksi tutkittu melko vähän. Tutkimusote on siis eksploratiivinen. Oma lähestymistapaani voi pitää aineistolähtöisenä, mutta itse aineistonkeruuta on kuvannut vahva teorialähtöisyys. Esimerkiksi aineiston verkkoshoppailua kartoittava kyselyn osio on rakennettu Online Shopping Addiction -mittarin perusteella, joka on myös omalle tutkimukselleni keskeinen mittari. Tarkoituksena ei ole ottaa kantaa siihen, ketkä ovat riippuvaisia verkkoshoppailusta, vaan tutkia, mitkä tekijät mahdollisesti selittävät OSA-mittarin mukaisia verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymistä.

Tutkimuskysymykset

1. Mitkä tekijät ennustavat verkkokuluttamisen lisääntymistä korona-aikana?
2. Mitkä tekijät ennustavat verkko-ostamisriippuvuuden piirteiden esiintymistä?

6 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä osiossa esittelen tutkimusaineiston ja aineiston keränneen hankkeen, oman aineistonrajaukseni sekä käyttämäni analyysimenetelmät. Lisäksi kuvailen analyysin kulun eri vaiheet. Aineisto on kyselytutkimukseen perustuva (N = 1000), joten käyttämäni analyysimenetelmät ovat kvantitatiivisia. Tarkoitukseni on teorian ohjaamana muodostaa aineistosta erilaisia mallinnuksia, joita voi tutkia monimuuttujamenetelmiä käyttäen. Analyysin työkaluna käytän IBM SPSS Statistics -ohjelmistoa hyödyntäen menetelmäoppainani Jokivuoren ja Hietalan teosta Määrällisiä tarinoita (2007) ja Metsämuurosen Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä (2006).

6.1 DigiConsumers-poikittaistutkimus

Tutkimukseni aineistona toimii DigiConsumers-hankkeen tekemä poikittaistutkimus. Vuoden 2020 marras-joulukuussa toteutetussa aineistonkeruussa on kertaluontoisella kyselyllä kartoitettu nuorten aikuisten suhtautumista talouteen ja kulutukseen, digitaaliseen mediaan ja koronaan erilaisten väittämien avulla. Aineisto on etukäteen siistitty ja siitä on poistettu virheelliset vastaukset, joten en ole itse käsitellyt aineistoa mitenkään ennen analyysiä. Tehtäväkseni jää rajata aineistosta tutkielmani tarkoitusta palvelevat osiot. Siistityn aineiston otoskoko on 1000 vastausta.

DigiConsumers on monitieteellinen tutkimushanke, jonka tavoitteena on ensinnäkin tutkia nuorten kuluttamista ja taloudellista käyttäytymistä ja niihin vaikuttavia tekijöitä, sekä toisekseen ”kehittää uudenlaisia digitaalisia työkalua ja oppimisen muotoja nuorten taloudellisen lukutaidon ja taloudellisten taitojen parantamiseksi digitaalisissa kulutusympäristöissä”. (verkkosivu: Mikä DigiConsumers? Monitieteellistä tutkimusta nuorten taloustaidoista.)

6.1.1 Aineiston kuvailu

Kyselyyn vastanneet ovat 18–29-vuotiaita. Iän lisäksi poimin aineistosta taustamuuttujaksi sukupuolen. Myös perhe sekä yhteiskuntaluokka ja tulot vaikuttavat kulutuskokemuksiin (Solomon 2015, 31) joten valitsen lisäksi aineistosta kotitalouden tyyppiä, korkeinta suoritettua koulutusta ja ensisijaista päivittäistä toimintaa (opiskelija, työsäkävä ja niin edelleen) kysyvät muuttajat. Toisaalta esimerkiksi Hernándezin ja kollegojen (2010) tutkimustulokset osoittavat, että erityisesti verkkokuluttamisessa ostokäyttäytymiseen vaikuttavat ennen kaikkea tekniset taidot, eikä iällä, sukupuolella ja tulotasolla ole yhtä merkittävää vaikutusta tai keskinäisiä eroja. Myöskään Tilastokeskuksen mukaan (Suomen virallinen tilasto 2019) miesten ja naisten välillä verkko-ostamisen määrissä ei ole mainittavaa eroavaisuutta, vaan erot näkyvät ostoksissa eri tuoteryhmistä. Sen sijaan Makkosen ja muiden (2019, 981) tutkimuksessa sukupuolella havaittiin olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys verkkokuluttamiseen. Myös tulotasosta tehtiin sama havainto, kun taas iällä vastaavaa tilastollisesti merkitsevää vaikutusta ei ollut. Esimerkki osoittaa, että omaan tutkimukseeni on hyvä valita laaja skaala eri muuttujia, sillä analyysiin valikoituvien muuttujien merkitsevyyttä sekä mahdollista näennäisvaikutusta on kuitenkin mahdollista testata.

Absoluuttisen tulotason sijaan olen kiinnostunut vastaajien subjektiivisesta kokemuksesta taloudestaan. Talous ja erityisesti kokemus omasta taloustilanteesta vaikuttaa merkittävästi konkreettisiin kulutusmahdollisuuksiin. Taloudenhallinta puolestaan on keskeinen selittäjä, kun tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on sellainen, johon rahan käyttö liittyy hyvin vahvasti. Selittäviksi muuttujiksi valikoituvat summamuuttujat, jotka teen pääkomponenttianalyysin avulla 25 omaa taloustilannetta ja 12 talouden hallintaa kartoittavasta muuttujasta.

Luonteenpiirteitä on aineistossa kysytty 20 kysymyksellä. Myös niille on tarkoitus suorittaa pääkomponenttianalyysi. Jos pääkomponenttianalyysissä löytyy samaa luonteenpiirrettä kuvaavia muuttujia, jotka ovat sisällöllisesti mielekkäitä ja sopivat tutkimuksen selittäviksi muuttujiksi, tehdään myös niistä summamuuttujat.

Koska koronapandemia on tutkimuksen viitekehyksen kannalta keskeinen ilmiö, valitsen selittäviksi muuttujiksi lisäksi muuttujat, jotka mittaavat vastaajien kokemusta koronan aiheuttamasta huolestuneisuudesta oman talouden, henkilökohtaisen talouden sekä henkisen hyvinvoinnin suhteen. Tarkoituksena on selvittää, onko koronan aiheuttamalla huolella yhteyttä verkko-ostamisen lisääntymiseen tai verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

Yhteyttä verkkoshoppailuriippuvuuden lisääntymiseen kartoitetaan lisäksi stressioireisiin ja psyykkiseen resilienssiin liittyvillä väittämillä sekä sosiaalisen median käyttöä ja digitaalisen median hallintaa kuvaavilla väittämillä. Hernándezin ja kollegojen (2010) tutkimuksessa juuri teknisillä taidoilla, jota digitaalisen median hallinta on, oli merkittävin yhteys ostokäyttäytymiseen verkossa, joten niiden yhteyttä verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen on tärkeä kartoittaa. Sosiaalinen media

puolestaan on keskeinen verkkokuluttamiseen liittyvä piirre, koska sosiaalisen median vertaisyhteisöt ovat keskeistä erityisesti nuorten kuluttamiselle ja kulutuskäyttäytymiselle (Drenten 2012). Digitaalisen median käyttöä on kyselyssä kuvattu yhteensä neljällä muuttujalla ja sosiaalisen median käyttöä kuudella muuttujalla, joista tehdään tutkimusta varten summamuuttujat.

Stressi- ja uupumusoireilua on kyselyssä kartoitettu 8 kysymyksellä ja psyykkistä resilienssiä 10 kysymyksellä. Myös näille muuttujille suoritetaan pääkomponenttianalyysi summamuuttujien rakentamiseksi. Koronapandemian kontekstissa nämä muuttujat ovat tutkimukselle keskeisiä, koska psyykkisen resilienssin merkitys korostuu kriisiaikoina, ja pandemia puolestaan on lisännyt stressi- ja uupumusoireilua erityisesti nuorilla (mm. Mastrotheodoros ja Ranta 2022, Nuckols ym. 2023). Tarkoitus onkin testata, onko näillä ilmiöillä yhteyttä verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

Selittävät muuttujat on esitelty yksityiskohtaisesti luvussa 7.1 Selittävien muuttujien kuvailu ja operationalisointi. Luvussa esittelen, miten olen järkeistänyt muuttujajoukkoa, jotta ne palvelevat valitsemiani menetelmiä parhaiten ja tarjoavat vastauksen tutkimuksen tavoitteisiin.

6.2 Tutkimuksen kulku ja tutkimusmenetelmät

Varsinainen tutkimukseni on kaksiosainen, sillä tutkimusongelma rakentuu kahdesta tutkimuskysymyksestä. Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä vastataan siihen, mitkä tekijät ennustavat verkkokuluttamisen lisääntymistä korona-aikana, ja toisella tutkimuskysymyksellä siihen, mitkä tekijät ennustavat verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymistä.

Tutkimuksen aluksi käyn läpi selittävät muuttujat ja niiden keskeisimmät tunnusluvut, sekä esittelen muuttujien operationalisointia eli käsiteiden määrittelemistä ja mittareiden luomista syvemmin. Analyysin yksinkertaistamiseksi koodaan joitakin muuttujia selkeämmiksi kategorioiksi. Osan muuttujista jätän luokitteluasteikollisiksi, mutta yhdistän joitakin muuttujakategorioita yhteen.

Hyödynnän molemmissa tutkimuskysymyksissä osittain samoja selittäviä muuttujia, jotka voidaan jakaa seuraaviin kategorioihin: sosiodemografiset muuttujat, koronakriisin aiheuttamaa huolta kuvaavat muuttujat, taloudenhallintaan ja subjektiiviseen taloustilanteeseen liittyvät muuttujat sekä luonteenpiirteet. Toisessa tutkimuskysymyksessä tutkitaan myös stressiin ja resilienssiin liittyvien väittämien, sekä digitaalisen median ja sosiaalisen median käyttöön liittyvien väittämien yhteyttä verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen yksityiskohtaisemmin malliin valitut analyysimenetelmät. Pääkomponenttianalyysi on osa muuttujien operationalisointia. Sen

avulla rakennan osasta selittävästä muuttujista summamuuttujia. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan logistisella regressioanalyysillä ja toiseen tutkimuskysymykseen erotteluanalyysillä. Erotteluanalyysin tulosten tulkinnassa hyödynnän risitiintaulukointia, joten esittelen kyseisen menetelmän pääpiirteet erotteluanalyysin yhteydessä.

6.2.1 Pääkomponenttianalyysi

Tutkimusasetelmiani varten rakennan summamuuttujat psykologisten ominaisuuksien ja luonteenpiirteiden, subjektiivisesti koetun talouden sekä henkilökohtaiseen taloudenhallintaan liittyvien muuttujien, sekä digitaaliseen ja sosiaaliseen mediaan liittyvien väittämien ja stressioireita ja psyykkistä resilienssiä kuvaavien väittämien osalta. Osa selittävästä muuttujista saattaa olla keskenään korreloivia, jolloin niitä ei ole mielekästä ottaa niitä mukaan varsinaiseen analyysiin erillisinä muuttujina, vaan yhdistää samaa ilmiötä mittaavat muuttujat yhteen summamuuttujaan (Jokivuori ja Hietala 2007). Keskinäisestä korrelaatiosta saattaa olla haittaa erityisesti logistisessa regressiomallissa. Summamuuttujien rakentaminen siis sekä järkevöittää ja yksinkertaistaa tutkimusasetelmaa, mutta on myös tietyllä tapaa edellytys analyysin onnistumiselle, ellen jostain syystä valitsisi isosta kysymyspatteristosta mukaan vain yhden tai kaksi muuttujaa. Se olisi vaikeasti perusteltava ratkaisu, jossa menettäisi paljon mielenkiintoista dataa.

Summamuuttujien tekemisen apuna käytän pääkomponenttianalyysia, joka soveltuu tilanteisiin, joissa muuttujajoukkoa halutaan järkeistää, mutta etukäteen ei ole selvää kuvaa siitä, miten se on mahdollista tiivistää (Jokivuori ja Hietala 2007, 93). Summamuuttujan peruseriaatteena on oletus, että jotkin muuttujat mittaavat yhtä ja samaa ilmiötä. Tällöin muuttujat on mahdollista yhdistää yhdeksi muuttujaksi. Kuten jo aiemmin esittelin, voi summamuuttujan rakentaminen olla myös analyysin ehtona, jotta varmistetaan, etteivät selittävät muuttujat eivät ole keskenään toisistaan riippuvaisia.

Pääkomponenttianalyysi toteutetaan SPSS-ohjelmistossa. Estimointimenetelmäksi valitaan Principal Component Analysis ja rotaatiomenetelmäksi suorakulmaisiin menetelmiin kuuluva Varimax, jota Jokivuori ja Hietala suosittelevat pääkomponenttianalyysissa käytettäväksi. Pääkomponenttien määrän laskentamenetelmäksi valitaan ominaisarvot, joka pääkomponenttianalyysissa on yleinen. Ominaisarvot mittaavat sitä, kuinka monen muuttujan vaihtelun pääkomponentti selittää. (Jokivuori ja Hietala 2007, 94.)

Summamuuttujat olisi mahdollista muodostaa esimerkiksi täysin sisällön perusteella laskemalla manuaalisesti yhteen muuttujien saamat arvot. Koska se olisi kuitenkin hyvin työlästä ja haluan tutustua monipuolisesti eri tutkimusmenetelmiin, teen summamuuttujien sisällölliset valinnat pääkomponenttianalyysia hyödyntäen. Pää-

komponenttianalyysin antamien tulosten pohjalta valitsen summamuuttujiksi yhdistettävät muuttujat ja testaatan niiden reliabiliteetin. Pääkomponenttianalyysi on summamuuttujien rakentamisessa tärkeä työkalu, koska erikseen tehtävillä summamuuttujilla saatetaan kadottaa tietynlaista "hienojakoista" tietoa (Jokivuori ja Hietala 2007, 102–104). Muuttujat, joita tutkimuksessani hyödynnän, kuvaavat hyvin moniulotteisia ilmiöitä, joten on tärkeää, että niiden perusteella luotuja mittareita ei typistetä liikaa.

6.2.2 Binääri-logistinen regressioanalyysi

Binääri-logistinen regressioanalyysi on todennäköisyyksien arviointiin perustuva menetelmä, jolla tutkimuksessani vastataan siihen, millaiset tekijät selittävät verkkokuluttamisen lisääntymistä korona-aikana. Kuten Jokivuori ja Hietala (2007, 39) osoittavat, regressioanalyysin vahvuus on juuri tällaisissa tutkimuskysymyksissä, joissa pyritään vastaamaan siihen, mistä tekijöistä jokin ilmiö on seurausta. Analyysissa tuotetaan regressiomalli, jolla tutkitaan, millä todennäköisyydellä tutkittava ilmiö, omassa tutkimuksessani verkkokuluttamisen lisääntyminen korona-aikana, toteutuu ja miten vahva yhteys selittävillä muuttujilla sen toteutumiseen on (Metsämuuronen 2006).

Regressioanalyysien etuna on se, että selittäviä muuttujia voi valita malliin useita. Logistisen regressioanalyysin valitsen siksi, että siinä kaikkien selittävien muuttujien ei tarvitse olla jatkuvia muuttujia eikä selittävien sekä selitettävien muuttujien välillä tarvitse olettaa olevan lineaarista yhteyttä. Koska malli on selittävien muuttujien suhteen hyvin joustava, saan samaan analyysiin valittua esimerkiksi sekä luokitteluasteikollisen korkeinta tutkintoa kuvaavan muuttujan että Likert-asteikollisia mielipidemuuttujia taloudenhallinnan tavoista.

Binääri-logistisessa regressioanalyysissä selitettävän muuttujan on oltava kaksiluokkainen, joten koodaan Likert-asteikolla kartoitetun kysymyksen uudelleen siten, että muuttujien arvot 1–3 koodaan arvoksi 0 ja arvot 4–5 arvoksi 1, jolloin arvo 1 kuvastaa vastaajia, joiden subjektiivisen kokemuksen mukaan heidän verkkokulutuksensa on koronapandemian aikana lisääntynyt ja arvo 0 vastaajia, joiden verkko-ostaminen ei ole lisääntynyt.

Suoritan binääri-logistisen regressioanalyysin pakottavalla menetelmällä, joka lisää regressiomalliin kaikki ennalta päättämäni selittävät muuttujat. Askeltavan menetelmän tuottamassa mallinnuksessa kaikki malliin päätyneet muuttujat olisivat tilastollisesti merkitseviä. Tutkimusasetelmani kannalta on kuitenkin mielenkiintoista analysoida myös muuttujia, jotka eivät lisää mallin selitysvoimaa tai ole tilastollisesti merkitseviä. Askeltava malli jättäisi tutkimuksessani liikaa mielenkiintoista dataa ulkopuolelle.

6.2.3 Erotteluanalyysi ja ristiintaulukointi

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoitus on selvittää, millaiset tekijät ennustavat verkko-ostamisriippuvuuden piirteiden esiintymistä. Menetelmänä käytän erotteluanalyysia, jolla on hyvin samantyyppinen idea kuin toisella käyttämälläni monimuuttujamenetelmällä, eli logistisella regressioanalyysillä. Molemmissa on tarkoituksena rakentaa todennäköisyyksiä ennustava malli, joka huomioi useamman selittävän muuttujan (Jokivuori ja Hietala 2007, 120). Molempia käytetäänkin tyypillisesti sosiaalisten ryhmien analysoimisessa. Erotteluanalyysi palvelee kuitenkin toista tutkimusongelmaani paremmin kuin logistinen regressioanalyysi: Verkkoshoppailuriippuvuutta käsittelevästä kysymyspatteristosta Nyrhisen ja kollegojen (2023) tutkimuksen pohjalta rakennettu summamuuttuja on koodattu kahteen ryhmään ja tarkoituksena on ennustaa, mitkä selittävät tekijät ovat yhteisiä sille ryhmälle, jossa esiintyy verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä. Menetelmä luo erottelefunktion, joka esittää, mitkä muuttujat erottelevat selitettävän muuttujan eri ryhmiä. Sen avulla voidaan siis erityisesti selvittää, mikä on tyypillistä juuri mielenkiinnon kohteena oleville ryhmille, jotka omassa tutkielmassani ovat ryhmä, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä esiintyy ja sen verrokkiryhmä, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä ei esiinny lainkaan tai jossa esiintyy vain yksittäisiä riippuvuuspiirteitä.

Koska ryhmä, jossa riippuvuuspiirteitä esiintyy, on hyvin pieni, vaikuttaa se analyysin kulkuun. Erotteluanalyysi sallii paremmin sen, että selitettävän muuttujan ryhmät ovat epäsymmetriset ja ryhmien kokoero on mahdollista ottaa SPSS:ssä tehdyssä analyysissä huomioon. Erotteluanalyysi myös soveltuu logistista regressioanalyysia hieman paremmin eksploratiiviseen tutkimusotteeseen, jossa haluan ottaa huomioon muuttujia todella laajalla skaalalla. Ainoa kriteeri selitettäville muuttujille on, että niiden tulisi olla mitta-asteikollisia tai jatkuvia muuttujia. Myös kaksiluokkaisia muuttujia voi sisällyttää malliin. (emt. 2007, 122–124).

Kuten logistisessa regressioanalyysissä, myös erotteluanalyysissä käytän pakottavaa mallinnusta. Askeltavat menetelmät sisällyttäisivät lopulliseen malliin vain ne muuttujat, joilla on riittävästi erottelukykyä. Oman analyysini kannalta on kuitenkin mielenkiintoista tarkastella myös niitä muuttujia, joilla ei ole vaikutusta.

Koska aineistossa on lisäksi yksi kategorinen muuttuja, kotitalouden tyyppi, jonka vaikutusta verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen haluan testata eikä muuttujaa ole järkevää muuttaa dummy-muuttujaksi, käytän vielä erotteluanalyysin lisäksi ristiintaulukointia. Ristiintaulukointia käytän myös niihin muuttujiin, jotka erotteluanalyysissä nousevat merkittävän erotteluvoimaisiksi muuttujiksi, eli joilla on vahvin yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen analyysin tulokset. Aloitan kuvailemalla selitettäviä muuttujia yleiskuvan saamiseksi, sekä esittelen niiden operationalisointeja. Analyysiin valitut selittävät muuttujat on esitelty luvussa 7.1. ja tutkimusasetelmien selitettävät muuttujat luvussa 7.2 ja 7.3 Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaan logistisella regressioanalyysillä ja toisessa tutkimuskysymyksessä hyödynnän erotteluanalyysia sekä ristiintaulukointia.

7.1 Selittävien muuttujien kuvailu ja operationalisointi

Suoritan logistisen regressioanalyysin ja erotteluanalyysin pakottavalla menetelmällä, koska haluan analysoida malliini valitsemia muuttujia mahdollisimman monipuolisesti ja kiinnittää huomiota myös niihin muuttujiin, joilla ei ole merkitsevää selitysvoimaa. Selittäviä muuttujia ei pakottavasta menetelmästä huolimatta ole syytä ottaa analyysiin sellaisenaan. Malliin valitsemani muuttujat ovat käytännössä kategorisia, eikä yhden muuttujan osalta ole mielekästä tarkastella suurta määrää kategorioita, vaan tulosten selkeyden vuoksi on syytä hieman tiivistää kategorioita. Ensin esittelen valitsemieni muuttujien uudelleenkodeaukset. Sitten suoritan pääkomponenttianalyysin luonteenpiirteitä, subjektiivista kokemusta taloudellisesta tilanteesta, sekä taloudenhallintaa koskevista aineiston osioista. Ne komponentit, joilla on riittävä selitysvoima ja reliabiliteetti, valitsen jatkoanalyysiin. Ennen sisällyttämistä regressiomalliin ja erotteluanalyysiin tarkistan korrelaatioanalyysillä ja keskiarvovertailulla, miten summamuuttujat korreloivat keskenään.

7.1.1 Muuttujien operationalisointi

Tässä luvussa esittelen analyysiin valitut kategoriset muuttujat ja niiden operationalisoinnit. Ne muuttujat, joista teen summamuuttujat, on esitelty seuraavassa luvussa

(7.1.2 Summamuuuttujien rakentaminen). Analyysin yksinkertaistamiseksi ja selkeyttämiseksi uudelleenkodeasin muutamia selitettäviä muuttujia yhdistämällä kategorioita tai muuttujien saamia arvoja.

Taulukko 1: Selittävät muuttujat ja muuttujien operationalisointi

Muuttuja	Muuttujan arvo	N	Uusi muuttuja	Muuttujan arvo	N
Sukupuoli			Sukupuoli		
Mies	1	515	Mies	1	515
Nainen	2	485	Nainen	2	485
Muu/En halua vastata	3	0			
Ikäsi			Ikä		
Alle 18	1	0			
18	2	95	18	1	95
19	3	55	19	2	55
20	4	107	20	3	107
21	5	81	21	4	81
22	6	64	22	5	64
23	7	70	23	6	70
24	8	93	24	7	93
25	9	99	25	8	99
26	10	102	26	9	102
27	11	78	27	10	78
28	12	72	28	11	72
29	13	84	29	12	84
30 tai yli	14	0			
Kotitaloutesi tyyppi	1000				
Asun vanhempani/vanhempieni kanssa	1	205			
Yhden hengen talous	2	344			
Asun yhden tai useamman kämppiksen kanssa	3	46			
Pariskunta, ei lapsia	4	260			
Pariskunta, jolla on lapsia	5	130			
Yhden vanhemman ja lapsen/lasten talous	6	15			
Korkein suorittamasi koulutus					
peruskoulu tai osa sitä	1	131			
ammattillinen tutkinto (ml. oppisopimus)	2	330			
lukion päättötodistus tai ylioppilas (ml. kaksoistutkinto)	3	255			

ammattikorkeakoulu tai alempi korkeakoulutut- kinto (kandidaatin tut- kinto)	4	209			
ylempi korkeakoulutut- kinto tai akateeminen jat- kotutkinto	5	71			
Mitä teet tällä hetkellä päivisin ensisijaisesti?			Ensisijainen päivittäi- nen toiminta		
Olen aikuisten perusope- tuksessa	1	16	Opiskelen aikuisten pe- rusopetuksessa	1	16
Opiskelen ammattikou- lussa	2	79	Opiskelen toisen asteen oppilaitoksessa	2	167
Opiskelen lukiossa	3	88			
Opiskelen ammattikor- keakoulussa	4	106	Opiskelen korkeakou- lussa	3	216
Opiskelen yliopistossa	5	110			
Opiskelen muussa oppi- laitoksessa	6	10	Opiskelen muussa oppi- laitoksessa	4	10
Olen töissä	7	391	Olen töissä	5	391
Olen töissä lomautettuna	8	20	Olen töissä lomautet- tuna	6	20
Olen työtön työnhakija	9	95	Olen työtön työnhakija	7	95
Suoritan varusmies- tai si- viilipalvelusta	10	14	Työvoiman ulkopuolella	8	85
Olen vanhempainvapaalla	11	39			
Olen eläkkeellä	12	12			
En opiskele, en ole töissä, enkä työnhakijana	13	20			
Kuinka huolissasi olet koronakriisin vaikutuk- sesta omaan terveyteesi			Huoli koronan vaiku- tuksesta omaan tervey- teen	5	
En lainkaan	1	167	Ei huolissaan	1	684
	2	232			
	3	285			
	4	216			
Hyvin huolissani	5	98	Huolissaan	2	314
Kuinka huolissasi olet koronakriisin vaikutuk- sesta omaan henkiseen hyvinvointiisi			Huoli koronan vaiku- tuksesta omaan henki- seen hyvinvointiin		
En lainkaan	1	144	Ei huolissaan	1	642
	2	200			
	3	298			
	4	236	Huolissaan	2	358
Hyvin huolissani	5	122			

Kuinka huolissasi olet koronakriisin vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloosi			Huoli koronan vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon	5	
En lainkaan	1	139	Ei huolissaan	1	667
	2	195			
	3	333			
	4	209	Huolissaan	2	331
Hyvin huolissani	5	122			

Tutkimusta varten on valittu laaja joukko keskeisimpiä sosiodemografisia muuttujia, kuten ikä, sukupuoli ja korkein suoritettu koulutus. Lisäksi valitsin tutkimukseen muuttujan ”Mitä teet päivisin ensisijaisesti?”, sillä koronapandemia on muokannut ihmisten arkea eri tavoin: Etäopiskelu on ollut erilaista toisen asteen oppilaitoksilla ja korkeakouluissa, joka on jo lähtökohtaisesti toisen asteen opintoja itsenäisempää. Toisaalta monilla työpaikoilla siirryttiin laajamittaiseen etätyöskentelyyn. Työvoiman ulkopuolella oleviin pandemia on vaikuttanut muilla tavoin, mutta samanlaista siirtymää koulunpenkiltä tai toimistosta ei ole ollut. On toki huomioitava, että koulutuksia ja työpaikkoja on hyvin erilaisia, ja pahimmankaan pandemian aikana etätyöskentely ei ole ollut mahdollisuus esimerkiksi hoitoalalla.

Koronapandemian vaikutuksista olen omaan tutkimukseen valinnut muuttajat, jotka mittaavat koronakriisin aiheuttamaa huolta suhteessa omaan terveyteen, omaan henkiseen hyvinvointiin sekä omaan taloudelliseen toimeentuloon.

7.1.2 Summamuuttujien rakentaminen

Osana muuttujien operationalisointia tein osasta tutkimusasetelmiin valituista selittäivistä muuttujista summamuuttujia. Tämä on jatkoanalyysin kannalta oleellista erityisesti logistisen regressioanalyysin kannalta, sillä analyysin tuottamasta regressiomallista tulee helposti valtava. Jokaista muuttujaa ei ole mielekästä tarkastella erikseen, jos on mahdollista osoittaa useamman muuttujan mittaavan samaa ilmiötä. Myöskään erotteluanalyysissä ei ole haittaa, jos muuttujia on maltillinen määrä ja samojen summamuuttujien käyttö mahdollistaa myös tulosten vertailun.

Pääkomponenttianalyysin tuottama tuloste Rotated Component Matrix kertoo jokaisen muuttujan latauksen kullekin pääkomponentille. Olen jättänyt taulukoihin ainoastaan muuttujan saaman vahvimman latauksen. Alle 0,5 latauksen saavat arvot on jätetty kokonaan pois, koska sitä ei voida pitää riittävänä (Jokivuori ja Hietala 2007, 100) toteavat. Lisäksi taulukoihin on lisätty korrelaatiomatriisin tulokset (Kaiser-Meyer-Olkin testi KMO ja Bartlettin sfäärisyystesti). KMO-testin tulee saada arvokseen vähintään 0,6 ja Bartlettin testin tulee olla tilastollisesti merkitsevä (Jokivuori ja Hietala 2007, 96). Ehtojen täytyessä voin hyödyntää pääkomponenttianalyysin tuloksia summamuuttujien rakentamisessa.

Ensin teen pääkomponenttianalyysin ja summamuuttujat luonteenpiirteistä, subjektiivisesti koetusta tilanteesta ja taloudenhallinnasta, joita hyödynnän molemmissa tutkimuskysymyksissäni. Sitten teen pääkomponenttianalyysit ja summamuuttujat digitaaliseen mediaan ja sosiaaliseen mediaan liittyvistä väittämistä, sekä psyykkiseen resilienssiin ja stressi- ja uupumusoireiluun liittyvistä väittämistä. Näitä hyödynnän ainoastaan verkkoshoppailuriippuvuutta tutkivassa toisessa tutkimuskysymyksessäni.

Luonteenpiirteet on valittu selitettävien muuttujien joukkoon, koska niillä voi olla vaikutusta esimerkiksi siihen, miten koronapandemiaan ja erilaisiin rajoituksiin on suhtauduttu, mikä voi vaikuttaa verkko-ostamisen määrään ja mahdollisen verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen.

Tutkimusasetelmani kannalta en ole kiinnostunut vastaajien objektiivisesta tilanteesta, kuten varallisuuden, tulojen tai velan määrästä. Sen sijaan valitsin selittävien muuttujien joukkoon ne kyselytutkimuksen osiot, joilla kartoitetaan vastaajan subjektiivista kokemusta omasta taloudellisesta tilanteestaan sekä taloudenhallinnastaan. Subjektiivinen kokemus taloudellisesta tilanteesta voi vaikuttaa merkittävästi kokemukseen omista kulutusmahdollisuuksistaan. Erilaiset taloudenhallinnan tavat puolestaan ovat tärkeä mittari erityisesti verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymisen tutkimisen kannalta. Taloudenhallinnalla voi olla yhteys siihen, miten yksilö suhtautuu mielihyvään pyrkivään ja hedonistiseen tai utilitaristiseen kulutuskäyttäytymiseen.

Digitaaliseen ja sosiaaliseen mediaan liittyviä väittämiä hyödynnetään vain eroteluanalyysissa. Digitaalisen median taidot ovat keskeinen tekijä erilaisille verkkopalustojen käyttämiselle ja sen hallinnalle. Sosiaalisella medialla puolestaan on keskeinen rooli esimerkiksi nuorten kulutuskäyttäytymisen muodostumisessa. Tarkoitus onkin tutkia, onko näihin liittyvillä teemoilla yhteyttä myös verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

Psyykkiseen resilienssiin sekä stressi- ja uupumusoireiluun liittyvät väittämät on myös sisällytetty ainoastaan verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymistä kartoittavaan tutkimuskysymykseen. Näillä selittävillä muuttujilla voi olla yhteys OSA-skaalan kuudesta faktorista erityisesti sietokykyyn ja mielialan muutokseen. Kyseiset väittämät voivat kuvata verkkoshoppailuriippuvuuden seurauksina ilmenneitä oireita. Toisaalta heikko psyykinen resilienssi sekä voimakas stressi- ja uupumusoireilu, joiden on todettu lisänneen esimerkiksi masennuksen esiintymistä pandemian aikana (Mastrotheodoros ja Ranta 2022), voivat lisätä myös verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymistä.

Kun pääkomponenttianalyysi on tuottanut tietyn määrän komponentteja, testataan vielä jokaisen komponentin reliabiliteetin ennen summamuuttujiksi yhdistämistä hyödyntämällä Cronbachin alfaa. Cronbachin alfa mittaa mittarin yhtenäisyyttä eli sisäistä konsistenttisuutta. Cronbachin alfan arvo vaihtelee välillä 0 ja 1, sosiaalityöteissä hyvänä raja-arvona voidaan pitää arvoa 0,6. (Jokivuori ja Hietala 2007, 103–104.)

Lisäksi hyödynnän Pearsonin korrelaatiokerrointa ja keskiarvovertailua siinä, mitkä valmiit summamuuttujat valitsen logistiseen regressioanalyysiin: Ennen jatkoanalyysia testaan komponenttien perusteella rakennettujen summamuuttujien välisen monikollinearisuuden (Pearsonin korrelaatiokerroin). Mikäli summamuuttujat korreloivat voimakkaasti keskenään, ei kaikkia ole mielekästä sisällyttää analyysiin. Keskiarvovertailulla puolestaan testaan summamuuttujien yhteyttä selitettävään muuttujaan, minkä perusteella valitsen malliin sisällytettävän muuttujan. Erotteluanalyysissa muuttujien välisellä korrelaatiolla ei ole haittaa samalla tavalla kuin logistisessa regressioanalyysissa, joten psyykkistä resilienssiä, stressi- ja uupumusoireilua sekä digitaalisen ja sosiaalisen median käyttöä kuvaavia summamuuttujia en testaa erikseen.

Summamuuttujat teen manuaalisesti SPSS-ohjelmistossa. Koska kaikki vastaajat (N=1000) eivät ole vastanneet jokaiseen väittämään, täytyy summamuuttuja palauttaa samalle asteikolle alkuperäisten väittämien kanssa. Tämä vaatii sen, että puuttuvat arvot koodataan uudelleen, tässä tapauksessa arvoksi 0, jotta se ei vaikuta summamuuttujan arvoon, mutta lasketaan kuitenkin mukaan. Määrittelen siis SPSS:ssä sekä system-missing-arvot että system-or-user-missing-arvot nollassi. Summamuuttujien palauttaminen alkuperäiselle asteikolle on järkevää myös komponenttien vertailun kannalta, sillä niihin summattujen muuttujien määrä vaihtelee.

Pääkomponenttianalyysi luonteenpiirteistä

Pääkomponenttianalyysiin on valittu yhteensä 20 Likert-asteikolla arvon saavaa muuttujaa. Pääkomponentteja, joiden ominaisarvo on yli 1, tuli analyysissa 6. Mallin kokonaisselitysaste on tällöin 58,4 %. Kaiser-Meyer-Olkin-testin tulos (KMO) on 0,749 ja Bartlettin testin tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä (sig. = 0,000). Koska korrelaatiomatriisi läpäisee sekä KMO:n että Bartlettin testin, soveltuu se pääkomponenttianalyysiin.

Taulukko 2: Pääkomponenttianalyysi luonteenpiirteistä

	Komponentti		
	Huolellisuus ja huomaavaisuus	Ulospäinsuuntauneisuus	Luovuus
Olen puhelias		,788	
Olen masentunut, onneton, surumielinen			
Olen omaperäinen, keksin uusia ideoita			,657
Teen huolellista työtä	,773		
Olen kiltti ja huomaavainen melkein kaikille	,686		
Olen varautunut			
Olen rento, en stressaa			
Minulla on vilkas mielikuvitus			,636
Voin olla joskus huolimaton			

Olen joskus tyly muille			
Olen ulospäin suuntautunut		,817	
Voin olla jännittynyt			
Arvostan taidetta ja kauneutta			,713
Minuun voi luottaa	,707		
Annan helposti anteeksi muille			
Olen joskus ujo ja estynyt		-,567	
Hermostun helposti			
Olen luova, syvälinen ajattelija			,736
Minulla on taipumusta laiskuuteen			
Minusta ihmisiin voi yleensä luottaa			
Cronbachin alfa	0,671	0,653	0,668

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy .749

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 4014,233 df 190 Sig. .000

Taulukko 2 kertoo, mille komponenteille muuttujat latautuvat. Komponentti 1 mittaa huolellisuutta ja huomaavaisuutta, komponentti 2 ulospäinsuuntautuneisuutta ja komponentti 3 luovuutta. 1. komponentin Cronbachin alfa on 0,671, 2. komponentin 0,653 ja 3. komponentin 0,668. Näitä voidaan siis pitää sopivina summamuuttujina jatkoanalyysiin.

Pääkomponenttianalyysi tuotti myös kolme muuta komponenttia, mutta ne eivät olleet selitysvoimaltaan riittäviä. Tästä syystä olen jättänyt komponentit analyysin ulkopuolelle, eikä niitä ole lueteltu myöskään taulukossa. Myöskään sisällöllinen yhteneväisyys ei ollut vakuuttava toisin kuin kolme ensimmäistä komponenttia, jotka riittävän Cronbachin alfan lisäksi myös sisällöllisesti mittaavat samaa ilmiötä.

Pearsonin korrelaatiokertoimen mukaan summamuuttujien välillä ei ole merkittävää keskinäistä korrelaatiota. Tutkielmani kontekstissa luovuus ei kuitenkaan ole sisällöllisesti mielenkiintoinen ja teoriaan pohjautuva mittari. Sen sijaan sekä ulospäinsuuntautuneisuus että huolellisuus ja huomaavaisuus ovat voineet vaikuttaa siihen, miten koronarajoitukset on koettu ja ne ovat näin vaikuttaneet verkkokulutuskäyttäytymiseen. Tämän vuoksi valitsen ne mukaan sekä logistiseen regressioanalyysiin että erotteluanalyysiin.

Taulukko 3: Summamuuttujien välinen korrelaatio - luonteenpiirteet

		Huolellisuus ja huomaavaisuus	Ulospäinsuuntautuneisuus	Luovuus
Huolellisuus ja huomaavaisuus	Pearsonin korrelaatiokerroin	1	,015	,192**
	p		,640	<,001
	N	1000	1000	1000
Ulospäinsuuntautuneisuus	Pearsonin korrelaatiokerroin	,015	1	,101**
	p	,640		,001
	N	1000	1000	1000

Luovuus	Pearsonin korrelaatiokerroin	,192**	,101**	1
	p	<,001	,001	
	N	1000	1000	1000
** = tilastollisesti merkitsevä				

Pääkomponenttianalyysi subjektiivisesti koetusta taloustilanteesta

Toisen pääkomponenttianalyysin teen subjektiivisesti koettua taloustilannetta kartoittavasta aineiston osiosta, jossa on yhteensä 25 muuttujaa. Kaiser-Meyer-Olkin-testin tulosta voidaan pitää erityisen hyvänä sen saadessa arvon 0,949, kun suurin mahdollinen arvo on 0. Bartlettin testi puolestaan on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Korrelaatiomatriisin perusteella voidaan todeta aineisto sopivaksi pääkomponenttianalyysiin.

Taulukko 4: Pääkomponenttianalyysi taloudelliseen tilanteeseen liittyvistä tuntemuksista

	Komponentti			
	Tyytyväisyys oman talouden nykytilanteeseen	Tunne rahojen riittämättömydestä (verrattuna muihin)	Tyytyväisyys omaan taloudenhalintaan	Taloudelliseen tulevaisuuteen liittyvä varmuus
Olen tyytyväinen siihen, miten hallitsen rahojani.			,647	
Taloudellinen tilanteeni on parempi kuin ystäväilläni.	,614			
Minulla on kylliksi rahaa tavoitella unelmiani.	,798			
Olen tyytyväinen siihen, miten kulutan rahojani.			,603	
Minulla on vähemmän rahaa kuin mitä tarvitsen.		,604		
En voi valittaa taloudellisesta tilanteestani.	,550			
Taloudellinen tilanteeni on huonompi kuin ystäväilläni.		,713		
Olen tyytyväinen siihen, miten elämäni menee taloudellisesta näkökulmasta.	,668			
Joskus kaipaen rahaa ostaakseni tarvitsemiani tavaroita.		,618		
Koen päivittäin stressiä taloudellisen tilanteeni takia.		,680		
Lähitulevaisuudessa minulla tulee olemaan tarpeeksi rahaa suunnitelmieni toteuttamiseen.				,675
Suhtaudun rauhallisesti taloudelliseen tilanteeseeni.			,620	

Tunnen, että pystyn hoitamaan taloudellisen tilanteeni.			,709	
En voi tehdä joitain asioita ystäväni kanssa, koska minulla ei ole rahaa niiden tekemiseen.		,770		
Minulla on tarpeeksi rahaa kaikkeen mitä tarvitsen.	,649			
Olen tyytyväinen nykyiseen taloudelliseen tilanteeseeni.	,682			
Odotan olevani hyvin tyytyväinen taloudelliseen tilanteeseen, jonka tulen sitoutuneisuudellani saavuttamaan.				,601
Ystäväilläni on yleensä enemmän käytettävissä olevaa rahaa vapaa-ajan aktiviteetteja varten kuin minulla.		,758		
Nykyinen taloudellinen tilanteeni saa minut rauhalliseksi.	,658			
Valitsemani koulutus-/urasuunta tulee mahdollistamaan minulle tyydyttävän taloudellisen tilanteen saavuttamisen.				,732
Minulla on tarpeeksi rahaa nauttiakseni elämästäni.				
Olen tyytyväinen siihen, miten valmistaudun pitkäaikaisten taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen (esimerkiksi auton ostamiseen).			,516	
Toisinaan minulla ei ole rahaa ostaa mitä tarvitsen.		,739		
Olen oikealla tiellä minun taloudellisten tavoitteiden tavoitteideni saavuttamiseksi.			,507	
Olen tyytyväinen siihen, miten hallitsen taloudellista tilannettani.			,669	
Cronbachin alfa	0,891	0,852	0,871	0,630

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy .949

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 12254,274, df 300 Sig. ,000

Komponentti 1 kuvastaa tyytyväisyyttä omaan taloudelliseen tilanteeseen juuri tällä hetkellä. Tyytymättömyys omaan tilanteeseensa, erityisesti verrattuna lähipiiriin, puolestaan latautuu erikseen komponentille 2 eikä negatiivisesti komponenttiin 1. Komponentti 3 kuvastaa ensisijaisesti tyytyväisyyttä omaan toimintaansa: omien rahojen ja kulutuksen hallintaan. Komponentti 4 kuvaa myönteistä suhtautumista omaan taloudelliseen tulevaisuuteen. Muuttuja "Minulla on tarpeeksi rahaa nauttiakseni elämästä" latautui voimakkaimmin komponentille 1, mutta arvoa 0,484 ei voida ihmistieteissä enää pitää riittävänä arvona (mm. Jokivuori ja Hietala 2007). Vaikka ero yleisesti käytettyyn raja-arvoon >0,5 ei ole iso, on raja kuitenkin vedettävä johonkin, joten tällä kertaa jätän sen komponentin 1 perusteella tehtävästä summamuuttujasta ulos, sillä siinä on jo mukana monta muuta, korkeamman latauksen saavaa muuttujaa.

Reliabiliteettia testattiin Cronbachin alfalla, jonka perusteella kaikki komponentit sopivat summamuuttujien rakentamiseen.

Taulukko 5: Summamuuttujien välinen korrelaatio – subjektiivisesti koettu taloustilanne

		Tyytyväisyys omaan talouteen	Tyytymättömyys omaan talouteen	Tyytyväisyys omaan toimintaan	Luottamus omaan taloudelliseen tulevaisuuteen
Tyytyväisyys omaan talouteen	Pearsonin korrelaatiokerroin	1	-,438**	,681**	,486**
	p		<,001	<,001	<,001
	N	1000	1000	1000	1000
Tyytymättömyys omaan talouteen	Pearsonin korrelaatiokerroin	-,438**	1	-,358**	-,206**
	p	<,001		<,001	<,001
	N	1000	1000	1000	1000
Tyytyväisyys omaan toimintaan	Pearsonin korrelaatiokerroin	,681**	-,358**	1	,544**
	p	<,001	<,001		<,001
	N	1000	1000	1000	1000
Luottamus omaan taloudelliseen tulevaisuuteen	Pearsonin korrelaatiokerroin	,486**	-,206**	,544**	1
	p	<,001	<,001	<,001	
	N	1000	1000	1000	1000

** = tilastollisesti merkitsevä

Rakennetuista summamuuttujista kaikki korreloivat jonkin verran keskenään. Summamuuttujien välisen multikollineaarisuuden vuoksi kaikkia ei ole mielekästä sisällyttää analyysiin, vaan valitsen muuttujien joukosta vain yhden summamuuttujan jatkoanalyysin tutkimusasetelmiin.

Taulukko 6: Keskiarvovertailu - subjektiivisen taloustilanteen yhteys verkko-ostamisen lisääntymiseen

			Neliösumma	df	Keskineliö	F	Sig.
Tyytyväisyys omaan talouteen * Verkko-ostojen lisääntymisen	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	12,639	1	12,639	14,108	<,001
	Ryhmiensisällä		894,065	998	,896		
	Yhteensä		906,704	999			
Tyytymättömyys omaan talouteen * Verkko-ostojen lisääntyminen	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	2,411	1	2,411	2,784	,096
	Ryhmiensisällä		864,364	998	,866		
	Yhteensä		866,775	999			

Tyytyväisyys omaan toimintaan * Verkko-ostojen lisääntyminen	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	4,234	1	4,234	5,726	,017
	Ryhmien sisällä		737,942	998	,739		
	Yhteensä		742,176	999			
Luottamus omaan taloudelliseen tulevaisuuteen * Verkko-ostojen lisääntyminen	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	3,089	1	3,089	4,061	,044
	Ryhmien sisällä		758,927	998	,760		
	Yhteensä		762,016	999			

Taulukko 7: Keskiarvovertailu - subjektiivisen taloustilanteen yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen

			Neliösumma	df	Keskineliö	F	Sig.
Tyytyväisyys omaan talouteen * Verkkoshoppailuriippuvuus	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	28,939	1	28,939	32,903	<,001
	Ryhmien sisällä		877,765	998	,880		
	Yhteensä		906,704	999			
Tyytymättömyys omaan talouteen * Verkkoshoppailuriippuvuus	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	56,821	1	56,821	70,013	<,001
	Ryhmien sisällä		809,954	998	,812		
	Yhteensä		866,775	999			
Tyytyväisyys omaan toimintaan * Verkkoshoppailuriippuvuus	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	1,663	1	1,663	2,241	,135
	Ryhmien sisällä		740,513	998	,742		
	Yhteensä		742,176	999			
Luottamus omaan taloudelliseen tulevaisuuteen * Binäärimuuttuja verkkoshoppailuriippuvuus-summamuuttujasta	Ryhmienvälillä	(Yhdistetty)	5,487	1	5,487	7,239	,007
	Ryhmien sisällä		756,529	998	,758		
	Yhteensä		762,016	999			

Suhteessa verkkoriippuvuuden piirteiden esiintymiseen tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys on muuttujilla "Tyytyväisyys omaan talouteen" sekä "Tunne omien rajojen riittämättömydestä", kun taas suhteessa verkko-ostamisen lisääntymiseen ainoastaan Tyytyväisyys omaan talouteen" on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Tämän vuoksi valitsen kyseisen muuttujan sekä logistisen regressioanalyysin, että erotte-luanalyysin selittäväksi muuttujaksi.

Pääkomponenttianalyysi taloudenhallinnan tavoista

Taloudenhallintaa koskevia väittämiä oli 12 ja ne latautuivat kolmelle eri komponentille. Myös tämä komponenttianalyysi läpäisee korrelaatiomatriisin testit. Kaiser-Meyer-Olkin-testin tulos on 0,787 eli ylittää yleisesti käytetyn raja-arvon 0,6, ja Bartlettin testi on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p = 0,000$).

Taulukko 8: Pääkomponenttianalyysi taloudenhallinnan tavoista

	Komponentti		
	Välinpitämätön suhtautuminen raha-asioihin	Oma taloudenhallinnan tapaselvillä	Kiinnostus eri taloudenhallinnan tapoja kohtaan
En ole juurikaan ajatellut taloudenhallinnan tapoja. En ole kovin huolissani siitä, miten pankki voisi arvioida minua enkä laskujen maksamisesta.	,517		
On olemassa monia erilaisia tapoja hallita taloutta. En ole päättänyt mitä tapaa seuraisin, mutta yritän selvittää asiaa.			,767
Olen kokeillut erilaisia tapoja henkilökohtaisten raha-asioiden hallitsemiseen. Nyt minulla on selkeä näkemys siitä, mikä on järkevää minulle.		,746	
Vanhempani tietävät, mikä on parhaakseni sen suhteen, miten minun tulisi hoitaa raha-asioitani.			
Olen käyttänyt aikaa mieltiäkseni taloudellisia tavoitteita, luottokortteja ja kulutustapoja. Olen päättänyt taloudenhallinnan tavan, joka toimii parhaiten minulle.		,814	
En todellakaan tiedä, minkälainen taloudenhallinnan tapa on paras minulle. Yritän vielä selvittää, minkälaiset säästämisen ja kuluttamisen tavat tuntuvat minulle parhaimmalta.			,649
Teen luottokortteihin ja pankkitileihin liittyviä päätöksiä vain, jos vanhempani hyväksyvät ne.	,728		
En ole oikein koskaan kyseenalaistanut näkemyksiäni säästämiseen ja kuluttamiseen liittyen. Jos näkemykset ovat vanhemmistani oikein, niiden täytyy olla oikein minulle.	,678		
Aiempien kokemusten perusteella olen päättänyt, minkälaisen taloudenhallinnan tavan haluan toistaiseksi.		,696	
En ajattele rahaa paljon. Otan sen vain tavaltaan vastaan niin kuin se tulee.	,739		
Yritän edelleen päättää, kuinka kykeneväinen olen ihmisenä, ja mitkä taloudelliset tavoitteet tulevat olemaan oikeita minulle.			,748

En ole oikein miettinyt olenko enemmän säästää vai kuluttaja. Raha-asiat eivät vain kiinnosta minua paljon.	,751		
Cronbachin alfa	0,750	0,692	0,616

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. ,787

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 2679,372 df 66 Sig. ,000

Muuttuja "Vanhempani tietävät, mikä on parhaakseni sen suhteen, miten minun tulisi hoitaa raha-asioitani" ei lataudu riittävän vahvasti millekään komponentille. Taloudenhallintaa koskevaan kysymyspatteristoon on selkeästi otettu mukaan useampia muuttujia, jotka viittaisivat taloudenhallinnan tapaan, jossa yksilö on ulkoistanut vastuun vanhemmilleen tai muodostaa henkilökohtaiseen taloudenhallintaan liittyvät mielipiteet vanhempiensa mielipiteiden kautta. Näistä ei kuitenkaan muodostu keskenään omaa pääkomponenttia, vaan muut aihepiirin muuttujat latautuvat komponentille 1, jonka voidaan todeta mittavaan tietynlaisesta välinpitämättömyyttä omiin raha-asioihin.

Komponentti 2 puolestaan kuvaa tilannetta, jossa on joko kokeiltu erilaisia taloudenhallinnan tapoja tai käytetty aikaa siihen perehtymiseen ja löydetty oma tapa. Komponentti 3 sen sijaan kuvaa tilannetta, jossa tavoitteena on löytää itselle toimiva tapa, mutta prosessi on vielä kesken. Reliabiliteettitestissä jokaisen komponentin Cronbachin alfa saa riittävän suuren arvon, joten niiden perusteella voidaan tehdä summamuuttujat.

Kuten taloudellista tilannetta käsittelevien summamuuttujien kohdalla, myös nämä summamuuttujat voivat tietynlaisen sisällöllisen vastaavuuden vuoksi korreloida keskenään. Taloudenhallinnan tavoista summamuuttujien "Välinpitämättömyys taloudenhallintaa kohtaan" sekä "Oman taloudenhallinnan tavan aktiivinen etsiminen" välillä on jonkin verran korrelaatiota. Pearsonin korrelaatiokerroin näiden kahden summamuuttujan välillä on 0,406. Tästä syystä molempia muuttujia ei kannata sisällyttää logistiseen regressioanalyysiin.

Taulukko 9: Summamuuttujien välinen korrelaatio - taloudenhallinnan tavat

		Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan	Oma taloudenhallinnan tapa löydetty	Oman taloudenhallinnan tavan aktiivinen etsiminen
Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan	Pearsonin korrelaatiokerroin	1	,040	,406**
	p		,210	<,001
	N	1000	1000	1000
Oma taloudenhallinnan tapa löydetty	Pearsonin korrelaatiokerroin	,040	1	-,104**
	p	,210		<,001
	N	1000	1000	1000

Oman taloudenhallinnan tavan aktiivinen etsiminen	Pearsonin korrelaatiokerroin	,406**	-,104**	1
	p	<,001	<,001	
	N	1000	1000	1000

** = tilastollisesti erittäin merkitsevä

Taulukko 10: Keskiarvovertailu - taloudenhallinnan tapojen yhteys verkko-ostamiseen

			Neliösumma	df	Keskineliö	F	Sig.
Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan * Verkko-ostojen lisääntyminen	Ryhmien välillä	(Yhdistetty)	1,537	1	1,537	1,956	,162
	Ryhmien sisällä		784,319	998	,786		
	Yhteensä		785,856	999			
Oma taloudenhallinnan tapa löydetty * Verkko-ostojen lisääntyminen	Ryhmien välillä	(Yhdistetty)	7,835	1	7,835	9,845	,002
	Ryhmien sisällä		794,289	998	,796		
	Yhteensä		802,124	999			
Oman taloudenhallinnan tavan aktiivinen etsiminen * Verkko-ostojen lisääntyminen	Ryhmien välillä	(Yhdistetty)	5,748	1	5,748	7,327	,007
	Ryhmien sisällä		783,027	998	,785		
	Yhteensä		788,775	999			

Taulukko 11: Keskiarvovertailu - taloudenhallinnan yhteys verkkoshoppailuriippuvuuteen

			Neliösumma	df	Keskineliö	F	Sig.
Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan * Verkkoshoppailuriippuvuus	Ryhmien välillä	(Yhdistetty)	99,202	1	99,202	144,183	<,001
	Ryhmien sisällä		686,654	998	,688		
	Yhteensä		785,856	999			
Oma taloudenhallinnan tapa löydetty * Verkkoshoppailuriippuvuus	Ryhmien välillä	(Yhdistetty)	5,249	1	5,249	6,574	,010
	Ryhmien sisällä		796,875	998	,798		
	Yhteensä		802,124	999			
Oman taloudenhallinnan tavan aktiivinen etsiminen * Verkkoshoppailuriippuvuus	Ryhmien välillä	(Yhdistetty)	47,929	1	47,929	64,566	<,001
	Ryhmien sisällä		740,846	998	,742		
	Yhteensä		788,775	999			

Keskiarvovertailun perusteella Oma taloudenhallinnan tapa löydetty on ainoa tilastollisesti melkein merkitsevä muuttuja suhteessa logistisen regressioanalyysin selitettävään muuttujaan eli verkko-ostojen lisääntymiseen. Tästä syystä valitsen sen jat-

koanalyysiin. Erotteluanalyysin selitettävän muuttujan, verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymisen, suhteen sekä 1. että 3. summamuuttuja ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Koska kyseiset muuttujat myös korreloivat keskenään, en sisällyttä niitä molempia jatkoanalyysiin, vaan valitsen selittäväksi muuttujaksi ”Välinpitämätön suhtautuminen taloudenhallintaan”, joka on sisällöllisesti mielekkäämpi selittävä muuttuja.

Pääkomponenttianalyysi digitaalisen median käytöstä

Digitaalisen median käyttöä koski neljä väittämää. Kaikki latautuivat yhdelle ja samalle komponentille, joten ohjelmisto ei voinut tuottaa rotatoitua komponenttimatriisia. Tästä syystä tulkinnan apuna on ainoastaan komponenttimatriisi ennen rotaatiota.

Taulukko 12: Pääkomponenttianalyysi digitaalisen median käytöstä

	Digitaalisen median käyttö
Olen hyvä säätelämään digitaalisessa mediassa käyttämäni aikaa.	,769
Käytän digitaalista mediaa vain minua hyödyttävällä tavalla.	,768
Hallitsen täysin oman digitaalisen median käyttöni.	,849
Luotan kykyyni käyttää hyödykseni digitaalisia laitteita ja sovelluksia tilanteessa kuin tilanteessa.	,668
Cronbachin alfa	0,762

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. ,732

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 1038,569 df 6 Sig. <,001

Jokainen muuttuja saa riittävän latauksen (>0.5), joten seuraavaksi tutkin mallin yhtenäisyyttä Cronbachin alfalla. Cronbachin alfa on näille neljälle muuttujalle 0,762, joten niiden perusteella voi rakentaa summamuuttujan.

Pääkomponenttianalyysi sosiaalisen median käytöstä

Taulukko 13: Pääkomponenttianalyysi sosiaalisen median käytöstä

	Komponentti	
	Kuuluminen sosiaalisen median yhteisöihin	Kuulautuminen sosiaalisessa mediassa
Kuulun sosiaalisessa mediassa yhteisöön tai yhteisöihin, jotka ovat tärkeä osa minua.	,858	
Kuulun sosiaalisessa mediassa yhteisöön tai yhteisöihin, joista olen ylpeä.	,904	
Kuulun sosiaalisessa mediassa yhteisöön tai yhteisöihin, joihin voin sitoutua.	,831	
Olen sosiaalisessa mediassa tekemisissä vain itseni kaltaisten ihmisten kanssa.		,858

Olen sosiaalisessa mediassa tekemisissä vain toisten samat kiinnostuksen kohteet jakavien ihmisten kanssa.		,869
Olen sosiaalisessa mediassa mieluiten tekemisissä ihmisten kanssa, jotka jakavat kanssani samat arvot.		,623
Cronbachin alfa	0,863	0,739

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. ,765

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 1038,569 df 6 Sig. ,000

Analyysi tuotti kaksi komponenttia, joista molemmat soveltuvat erotteluanalyysiin korrelaatiomatriisin ja Cronbachin alfan tulosten perusteella. Koska erotteluanalyysissä muuttujien välinen korrelaatio ei ole haitaksi, toisin kuin logistisessa regressioanalyysissä, en testaa multikollinearisuutta tai tee keskiarvovertailua selitettävän muuttujan kanssa.

Pääkomponenttianalyysi resilienssiin liittyvistä väittämistä

Taulukko 14: Pääkomponenttianalyysi resilienssiin liittyvistä väittämistä

	Komponentti	
	Välttely	Optimismi
Kun tartun johonkin tehtävään, olen yleensä varma, että onnistun siinä.		,704
Minulle käy usein niin, että keksin jotain muuta tekemistä, kun minulla on hankala tehtävä edessä.	,634	
Kun menen uusiin tilanteisiin, odotan usein pärjääväni.		,731
Jos jokin asia alkaa työssä tai opiskelussa mennä pieleen, häivyn nopeasti kahville tai muuhun vastaavaan.	,782	
Jos on jotain hankalaa tiedossa, keksin mielelläni muuta puuhaa.	,808	
Jos edessä on vaikea tehtävä, huomaan usein etten yritä tosissani.	,760	
Olen pärjännyt eri tehtävissä hyvin.		,770
Pärjään yleensä hankalimmissakin tehtävissä.		,793
Tulen usein sairaaksi, jos seuraavana päivänä on jotain hankalaa tiedossa.	,559	
Cronbachin alfa	0,758	0,745

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. ,749

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 1038,569 df 6 Sig. ,000

Psykkistä resilienssiä kartoittavat muuttujat jakautuvat kahdelle komponentille, joista komponentti 1 mittaa tehtävien välttelyä ja komponentti 2 optimismia. Koska pääkomponentti läpäisee korrelaatiomatriisin ja komponenttien muuttujat saavat riittävän reliabiliteetin, rakennetaan molemmista komponenteista summamuuttujat.

Pääkomponenttianalyysi stressi- ja uupumusoireilusta

Taulukko 15: Pääkomponenttianalyysi stressi- ja uupumusoireilusta

	Komponentti	
	Kuormittuneisuus	Aktiivinen hallinta
Minulla on ongelmia käsitellä suurta määrää tietoa.	,739	
Työni tavoitteet ovat usein minulle liian laajat, jotta voisin hallita ne hyvin.	,776	
Minun on vaikea arvioida, hallitsenko asiat riittävän hyvin.	,786	
Hyppelen helposti asiasta toiseen, vaikka en haluaisi.	,688	
Suunnittelen ja aikataulutan tärkeimmät viikoittaiset tehtäväni.		,752
Rajoitan tarkoituksellisesti tekijöitä, jotka saisivat huomioni pois tärkeimmästä tehtävästä.		,749
Hakeudun ympäristöön, joka tukee tavoitteellista työskentelyä.		,739
Keskittymiseni ei helposti herpaannu ulkoisten ärsykkeiden takia.		,512
Cronbachin alfa	0,739	0,635

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. ,725

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square 1038,569 df 6 Sig. <,001

Stressi- ja uupumusoireilua kartoittavat muuttujat jakautuvat kahdelle komponentille, joista komponentti 1 on nimetty kuormittuneisuudeksi ja komponentti 2 aktiiviseksi hallinnaksi. Kaikki muuttujat saavat riittävän latauksen ja molempien komponenttien muuttujien reliabiliteetti on riittävä summamuuttujien tekemiseksi. Koska kyseisiä muuttujia hyödynnän ainoastaan erotteluanalyysissä, en testaa muuttujien välistä multikollinearisuutta.

7.2 Verkko-ostamisen lisääntymistä ennustavat tekijät

Vastatakseni ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni valitsen riippuvaksi muuttujaksi muuttujan "Ostan enemmän verkkokaupoista kuin ennen koronakriisiä". Verkko-ostamisen lisääntymistä korona-aikana on kysytty yhdellä, viisiportaisella Likert-asteikollisella muuttujalla. Analyysin suoritin logistista regressioanalyysia hyödyntäen. Menetelmä vaatii, että selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen. Tämän vuoksi koodasin uudelleen alkuperäisen, Likert-asteikollisen muuttujan siten, että muuttujan saamat arvot 1 (täysin eri mieltä), 2 (jokseenkin eri mieltä) sekä 3 (en samaa, enkä eri mieltä) saavat uuden arvon 0 ja arvot 4 (jokseenkin samaa mieltä) sekä 5 (täysin samaa mieltä) saavat uuden arvon 1. Nyt muuttuja tutkii sitä, mikä osuus vastaajista koki subjektiivisesti verkkokulutuksensa lisääntyneen. Vastaajista 36,1 prosenttia koki verkkokulutuksensa lisääntyneen koronapandemian aikana (kts. taulukko 16).

Vastaajista 36,1 prosenttia koki verkkokuluttamisensa lisääntyneet koronakriisin aikana, kun taas 34,9 prosenttia vastaajista oli eri mieltä väitteen kanssa. 29 prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä väitteen kanssa. Logistista regressioanalyysia varten muuttujasta tehtiin kaksiluokkainen eli binäärimuuttuja. Muuttujan arvot 4 ja 5 muodostavat uuden, verkko-ostamisen lisääntymistä kuvaavan luokan, jonka arvo on 1, ja muuttujan arvot 1, 2 ja 3 muodostavat arvon 0 saavan luokan, jossa verkko-ostamiset eivät ole lisääntyneet.

Taulukko 16: Ostan enemmän verkkokaupoista kuin ennen koronakriisiä

Alkuperäinen arvo	N	%	Binäärimuuttujan arvot
1 = Täysin eri mieltä	183	18,3	0 = Ostot eivät lisääntyneet
2	166	16,6	0
3	290	29	0
4	238	23,8	1 = Ostot lisääntyivät
5 = Täysin samaa mieltä	123	12,3	1
Yhteensä	1000	100	

7.2.1 Selittävät muuttujat

Logistisen regressioanalyysin muuttujille ei ole juuri rajoitteita, vaan ne voivat olla joko kaksiluokkaisia, jatkuvia, tai kategorisia muuttujia. Muuttujien välillä ei kuitenkaan tulisi olla merkittävää keskinäistä korrelaatiota. Taulukossa 17 on esitelty malliin valitut selittävät muuttujat. Sosiodemografisten muuttujien lisäksi olen valinnut malliin koronan aiheuttamaan huolestuneisuuteen liittyviä väittämiä sekä summamuuttujat liittyen luonteenpiirteisiin, taloudenhallintaan ja subjektiiviseen kokemukseen omasta taloustilanteesta.

Taulukko 17: Logistisen regressioanalyysin selittävät muuttujat

	N	Min.	Max.	Keski-arvo	Keskijonta
Sukupuoli	1000	1	2	1,48	,500
Ikäsi	1000	2	13	7,53	3,437
Kotitaloutesi tyyppi	1000	1	6	2,81	1,430
Korkein suorittamasi koulutus	996	1	5	2,76	1,138
Mitä teet tällä hetkellä päivisin ensisijaisesti?	1000	1	8	4,4580	1,87290
Huolellisuus ja huomaavaisuus	1000	1,00	5,00	3,9160	,81830
Ulospäinsuuntautuneisuus	1000	1,00	5,00	2,9110	,95078
Tyytyväisyys omaan talouteen	1000	1,00	5,00	2,9640	,95269
Oma taloudenhallinnan tapa löydetty	1000	1,00	5,00	3,1260	,89606
Huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen	998	1,00	2,00	1,3146	,46460
Huoli koronan vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin	1000	1,00	2,00	1,3580	,47965

Huoli koronan vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon	998	1,00	2,00	1,3317	,47105
--	-----	------	------	--------	--------

Olen kuvannut summamuuttujien rakentamista luvussa 7.1.2. Kaikkia summamuuttujia en sisällyttä tähän. Luonteenpiirteistä sisällytän malliin vain ulospäinsuuntautuneisuutta sekä huolellisuutta ja huomaavaisuutta kuvaavat summamuuttujat. Ulospäinsuuntautuneisuudella voi olla yhteys siihen, miten koronarajoitusten vaikutukset on koettu. Mitä ulospäin suuntautuneempi, sitä enemmän erilaiset sosiaaliset rajoitukset ovat saattaneet vaikuttaa negatiivisesti vastaajan arkeen. Huolellisuutta ja huomaavaisuutta kuvaavalla muuttujalla voisi olla vaikutusta puolestaan siihen, kuinka tunnollisesti koronarajoituksia on noudatettu. Sen sijaan luovuus ei ole mielenkiintoinen mittari selittämään verkko-ostamisen lisääntymistä eikä valintaa voi perustella erilaisilla teorioilla mitenkään, vaikka eksploratiiviseen malliin voisikin sisällyttää avoimesti erilaisia muuttujia.

Subjektiiivista kokemusta omasta taloustilanteesta mittaavista summamuuttujista kaikki korreloivat jonkin verran keskenään. Summamuuttujien välisen multikolineaarisuuden vuoksi kaikkia ei ole mielekästä sisällyttää regressioanalyysiin. Suhteessa regressiomallin selitettävään muuttujaan tilastollisesti erittäin merkitseviä ovat vain 1. summamuuttuja ”tyytyväisyys omaan taloudelliseen nykytilanteeseen” ja 2. summamuuttuja ”tyytymättömyys omien varojen riittävyyteen”.

Taloudenhallinnan tavoista summamuuttuja ”Oma taloudenhallinnan tapa löydetty” ei korreloi merkittävästi kahden muun muuttujan kanssa ja se on taloudenhallintaa kuvaavista muuttujista ainoa tilastollisesti melkein merkitsevä, joten se on valittu logistiseen regressioanalyysiin taloudenhallintaa kuvaavaksi muuttujaksi muiden pääkomponenttianalyysin tuottamien muuttujien joukosta.

7.2.2 Logistinen regressioanalyysi

Niin sanottu nollamalli luokittelee oikein 63,6 prosenttia tapauksista, kun varsinainen regressiomalli luokittelee oikein 67,4 prosenttia. Mallin kokonaisselitysaste siis kasvaa jonkin verran siihen lisättyjen selittäjien avulla, joten mallia voidaan pitää hyvänä.

Tuloksia tulkitaan riskiluvun perusteella ($\text{Exp}(B)$), jossa muuttujan ensimmäinen kategoria saa vertailuluvun 1 ja riskiluku kuvaa seuraavien muuttujan kategorioiden suhdetta ensimmäiseen eli vertailukategoriaan.

Taulukko 18: Logistinen regressioanalyysi

Verkko-ostamisen lisääntymisen ennustajat	p	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Kotitaloutesi tyyppi				
Asun vanhempieni kanssa	,007**			
Yhden hengen talous	,968	1,009	,649	1,568
Yksi tai useampi kämppi	,889	1,055	,499	2,228
Pariskunta, ei lapsia	,784	1,070	,660	1,734

Pariskunta, jolla on lapsia	,002**	2,371	1,378	4,079
Yhden vanhemman ja lapsen/lasten talous	,221	2,084	,643	6,756
Korkein suoritettu koulutus				
Peruskoulu tai osa sitä	,131			
Ammatillinen tutkinto (ml. oppisopimus)	,282	,740	,428	1,280
Lukion päättötodistus tai ylioppilas (ml. kaksoistutkinto)	,452	1,245	,704	2,202
Ammattikorkeakoulu tai alempi korkeakoulututkinto (kandidaatintutkinto)	,805	1,082	,578	2,027
Ylempi korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto	,939	,971	,460	2,051
Mitä teet tällä hetkellä päivisin ensisijaisesti?				
Aikuisten perusopetuksessa	,358			
Toisen asteen oppilaitoksessa	,995	1,004	,308	3,272
Korkeakoulussa	,643	,747	,218	2,560
Muussa oppilaitoksessa	,637	,639	,100	4,098
Töissä	,884	1,094	,328	3,653
Töissä lomautettuna	,501	,589	,126	2,757
Työtön työnhakija	,430	,600	,169	2,131
Työvoiman ulkopuolella	,973	,978	,278	3,439
Sukupuoli				
Mies				
Nainen	,222	1,214	,890	1,655
Huolellisuus ja huomaavaisuus				
1 - Ei lainkaan huolellinen ja huomaavainen	,104			
2	,523	,418	,029	6,053
3	,313	,265	,020	3,502
4	,521	,430	,033	5,655
5 - Hyvin huolellinen ja huomaavainen	,450	,370	,028	4,897
Ulospäinsuuntautuneisuus				
1 - Ei lainkaan ulospäinsuuntautunut	,881			
2	,552	1,207	,649	2,242
3	,790	1,085	,595	1,981
4	,482	1,254	,667	2,358
5 - Hyvin ulospäinsuuntautunut	,501	1,347	,565	3,214
Tyytyväisyys omaan talouteen				
1 - Ehdottomasti väärin	,031**			
2 - Enemmän väärin kuin oikein	,334	,727	,381	1,387
3 - Ei väärin eikä oikein	,901	,962	,519	1,780
4 - Enemmän oikein kuin väärin	,240	1,478	,770	2,835
5 - Ehdottomasti oikein	,426	1,473	,567	3,824
Oma taloudenhallinnan tapa löydetty				
1 - Vahvasti eri mieltä	,204			
2	,046**	2,685	1,017	7,090
3	,023**	3,017	1,167	7,799
4	,037**	2,829	1,063	7,532
5 - Vahvasti samaa mieltä	,022**	3,691	1,212	11,242
Huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen				
Ei huolissaan				
Huolissaan	,002**	1,668	1,215	2,288
Huoli koronan vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin				
Ei huolissaan				
Huolissaan	,136	1,269	,928	1,735

Huoli koronan vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimentuloon				
Ei huolissaan				
Huolissaan	,059	1,347	,989	1,834

** = tilastollisesti merkitsevä

Aloitan tulosten tulkinnan ensin tilastollisesti merkitsevistä muuttujista, ja sen jälkeen käyn läpi loput malliin sisällytetyt muuttujat taulukossa esitetyssä järjestyksessä. Tilastollisesti merkitseviä ennustajia löytyy kategorioista kotitalouden tyyppi, tyytyväisyys omaan talouteen, oman taloudenhallinnan tavan löytyminen sekä huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen.

Kotitalouden tyypissä asun vanhempieni kanssa saa vertailuarvon 1. Suhteessa vertailuarvoon kaikki muut kategoriat saavat hieman suuremman arvon, mutta käytännössä yhden hengen kotitaloudessa (1,009), yhden tai useamman kämppiksen kotitaloudessa (1,055) sekä pariskunnan, jolla ei ole lapsia, kotitaloudessa (1,070) verkko-ostaminen ei ole lisääntynyt korona-aikana. Sen sijaan pariskunnalla, jolla on lapsia, todennäköisyys ostaa verkosta korona-aikana on yli kaksinkertaistunut (2,371), kuten myös yhden vanhemman ja lapsen tai lasten taloudessa (2,084).

Tyytyväisyydessä omaan talouteen vertailukategoriana on ”ehdottomasti väärin”, joka tarkoittaa, että ei ole ollenkaan tyytyväinen omaan talouteensa. Suhteessa tähän he, jotka eivät ole täysin tyytyväisiä omaan talouteensa tai ovat neutraaleja, saavat hieman pienemmät arvot kuin 1 eli verkko-ostaminen ei ole lisääntynyt. Sen sijaan he, jotka ovat tyytyväisiä omaan talouteensa, ovat todennäköisesti lisänneet verkko-ostojaan noin 1,5-kertaisesti.

Omassa taloudenhallinnan tavassa löytämistä mittaavassa muuttujassa vertailuarvoksi on asetettu kategoria ”vahvasti eri mieltä”, joka tarkoittaa, että omaa taloudenhallinnan tapaa ei vielä todellakaan ole löydetty. Suhteutettuna tähän, mitä vahvemmin on sitä mieltä, että on löytänyt oman taloudenhallinnan tapansa, sitä todennäköisemmin on lisännyt verkko-ostojaan korona-aikana. Toisaalta vaihteluvälit ovat hyvin laajat, joten tulokseen on hyvä suhtautua varauksella. Vaikka tulos olisi tilastollisesti merkitsevä, on vaikea löytää syytä sille, miksi verkko-ostojen lisääntymisen ennustamisessa olisi merkittävä ero heillä, jotka ovat vahvasti eri mieltä ja heillä, jotka ovat vain osittain eri mieltä.

Viimeinen mallin tilastollisesti merkitsevä selittäjä on huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen. He, jotka ovat huolissaan, ovat todennäköisesti lisänneet ostamistaan 1,7-kertaisesti suhteessa heihin, joilla huolestuneisuutta ei ole.

Koulutus-muuttujan arvot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Mikään arvo ei myöskään erityisesti poikkea vertailukategorian arvosta 1, joten voidaan sanoa, että korkein suoritettu koulutus ei vaikuta verkko-ostamisen lisääntymiseen korona-aikana.

Ensisijaista toimintaa mittaavan muuttujan arvot eivät myöskään poikkea merkittävästi vertailukategorian arvosta. Vertailukategoriana on aikuisten perusopetuksessa opiskelu. Toisen asteen oppilaitoksessa opiskelu saa lähes saman arvon. Suhteessa vertailukategoriaan korkeakoulussa opiskelevat vain 74,7 prosentin todennäköisyydellä ja muussa oppilaitoksessa opiskelevat vain 63,9 prosentin todennäköisyydellä. Vaihtelu on kuitenkin pientä ja kategorioita yhdistää se, että kaikki ovat opiskelijoita, joten tuloksen perusteella ei voida ennustaa, että verkko-ostaminen olisi lisääntynyt vähemmän korkeakoulu- ja muiden oppilaitosten opiskelijoilla.

Myöskään sukupuolella ei ole tilastollista merkitsevyyttä. Naisilla korona-ajan verkko-ostaminen on lisääntynyt enemmän kuin vertailukategoriolla eli miehillä, mutta tilastollisen merkitsevyyden puuttuessa tuloksia ei voida yleistää.

Luonteenpiirteillä, eli huolellisuudella ja huomaavaisuudella sekä ulospäinsuuntautuneisuudella, ei myöskään ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Huolellisuutta ja huomaavaisuutta koskeviin tuloksiin tulee kuitenkin suhtautua varauksella, koska olisi erikoista, että Likert-tyyppisellä asteikolla arvon saavan muuttujan arvot saisivat niin keskenään samalla tavalla vertailukategoriasta (ilmiön toinen ääripää) poikkeavat arvot. Ulospäinsuuntautuneisuutta mittaavan muuttujan arvot vaikuttavat luotettavilta, mutta vaihtelu vertailukategoriaan (ei lainkaan ulospäinsuuntautunut) pysyy maltillisena, joten sillä, onko ulospäinsuuntautunut tai ei, ei voida ennustaa verkko-ostamisen lisääntymistä.

Toisin kuin huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen, huoli koskien omaa henkistä hyvinvointia tai taloudellista toimeentuloa eivät ole tilastollisesti merkitseviä, mutta saavat melko pienet p-arvot. Jos on huolissaan koronan vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin tai omaan taloudelliseen toimeentuloon, on verkko-ostaminen molemmissa tapauksissa todennäköisesti lisääntynyt 1,3-kertaisesti verrattuna heihin, jotka eivät ole huolissaan.

7.3 Verkko-ostoriippuvuuden piirteiden esiintymistä ennustavat tekijät

Erotteluanalyysin selitettäväksi muuttujaksi on valittu tekemäni summamuuttuja, jossa on kaksi ryhmää, verrokkiryhmä sekä ryhmä, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä esiintyy. Jälkimmäiseen ryhmään kuului 10,3 prosenttia vastaajista (kts. taulukko 20), eli ryhmät ovat keskenään hyvin eri kokoiset. Erotteluanalyysi kuitenkin sallii epäsymmetriset ryhmät.

Verkko-ostamista kartoittavassa kysymyspatteristossa on hyödynnetty Zhaon ja muiden (2017) Online Shopping Addiction -skaalaa. Virallisissa tautiluokituksissa, kuten ICD-10:ssä tai DSM-V:ssä ei ostosriippuvuutta ole määritelty. Tästä syystä aineiston perusteella ei voida määritellä, ketkä ovat riippuvaisia verkko-ostamisesta eikä se ole tarkoituksenmukaistakaan, vaan tutkimuksen tavoitteena on ainoastaan

ennustaa, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä verkko-ostamisriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

Varsinaista analyysia ei ole tarkoituksenmukaista suorittaa jokaiselle 18 kysymykselle erikseen, vaan rakennan skaalasta yhden summamuuttujan. Vastoin ennakkohypoteesia faktorianalyysi ei osoittanut, että muuttujat olisivat latautuneet kuuteen Online Shopping Addiction -skaalassa esitettyyn ilmiöön. Itse asiassa muuttujat latautuivat kahdelle eri faktorille pääsääntöisesti siten, että vieroitusoireita, konflikteja sekä uusiutumista / retkahduksia mittaavat muuttujat latautuivat ensimmäiselle komponentille, ja riippuvuuden tärkeyttä mielialan muutosta ja sietokykyä mittaavat muuttujat latautuivat toiselle komponentille. Yhtä selitettävää summamuuttujaa ei siis olisi järkevää rakentaa vain jommastakummasta komponentista, koska Zhao ja kollegat (2017) huomauttavat, että jokaisen kuuden ilmiön tulisi esiintyä samanaikaisesti, jotta voidaan määrittellä, että kyseessä on verkkoshoppailuriippuvuus.

Sen sijaan hyödynsin aineistosta tehtyä tutkimusartikkelia (Nyrhinen ym. 2023), jossa rakennettiin yksi riippuvuusmuuttuja yhdeksästä alkuperäisestä muuttujasta. Nyrhisen ja kollegojen tutkimuksessa testattiin konfirmatorisella faktorianalyysillä OSA-skaalan muuttujia, jossa oli mukana muita, latenteja muuttujia. Tutkimuksessa poistettiin ne havaitut muuttujat, joiden faktorilataukset olivat matalia tai muutoin osoittivat näiden olevan aineiston kannalta huonoja mittareita.

Taulukko 19: Summamuuttujan muodostavat verkkoshoppailuriippuvuutta kuvaavat muuttujat

	N	Pienin arvo	Suurin arvo	Keski-arvo	Keski-hajonta
Työni tai opintoni ovat kärsineet suoraan verkkoshoppailun takia.	998	1	5	1,87	1,205
Verkkoshoppailu saa minut hetkelliseksi unohtamaan ongelmat elämässäni.	997	1	5	2,26	1,265
Olen yrittänyt vähentää verkko-ostoksia tai lopettaa verkkoshoppailun kokonaan, mutta epäonnistunut.	999	1	5	2,07	1,188
Olen päättänyt shoppailla verkossa harvemmin, mutta en ole pystynyt siihen.	995	1	5	1,94	1,204
Jos vähennän verkko-ostoksia joksikin aikaa ja jatkan taas, päädyn tekemään verkko-ostoksia yhtä usein kuin aiemmin.	997	1	5	2,09	1,187
Ajattelen verkko-ostosten tekemistä silloinkin, kun en shoppaile verkossa.	999	1	5	2,31	1,236
Käytän yhä enemmän aikaa verkkoshoppailuun.	999	1	5	2,41	1,225
Kun en voi jostain syystä tehdä verkko-ostoksia, masennun tai tunnen olevani hukassa.	999	1	5	1,96	1,211
Pitkä tauko verkkoshoppailusta olisi minulle tylsää ja ilotonta elämää.	999	1	5	2,06	1,224

Erotteluanalyysia varten uudelleenkoodaan vielä selitettävän, verkko-ostamisriippuvuuden piirteitä kuvastavan summamuuttujan kaksiluokkaiseksi. Erotteluana-

lyysissä selitettävä muuttuja voisi hyvin olla myös kolmiluokkainen, mutta tutkielmani kannalta ei ole olennaista tarkastella riippuvuuden eri tasoja, vaan muodostaa kaksi ryhmää, jotka kuvaavat heitä, joilla verkko-ostamisriippuvuuden piirteitä esiintyy sekä heitä, joilla näin ei ole. Uuden, binäärisen summamuuttujan arvo 0 kuvaa ryhmää, jossa ei esiinny verkko-ostamisriippuvuuden piirteitä ja arvo 1 kuvaa ryhmää, jossa verkko-ostamisriippuvuuden piirteitä on. Riippuvuuspiirteitä sisältävään ryhmään kuuluu 103 vastaajaa ja vertailuryhmään 897 vastaajaa (kun N = 1000), joten ryhmät ovat suuruudeltaan epäsymmetriset. Tämä otetaan huomioon erotteluanalyysissä.

Taulukko 20: Binäärimuuttuja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymisestä

	Muuttujan arvo	N	%
Vertailuryhmä	0	897	89,7
Ryhmä, jossa esiintyy riippuvuusoireita	1	103	10,3
Yhteensä		1000	100,0

7.3.1 Selittävät muuttujat

Verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintyvyyden analyysiin valitsin enemmän muuttujia, kuin verkko-ostamisen lisääntymiseen, koska verkkoshoppailuriippuvuuteen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu toistaiseksi hyvin vähän, joten haluan pitää tutkimusasetelman laajana, ja analyysimenetelmä sallii runsaan selittävien muuttujien joukon. Erotteluanalyysissä muuttujien välisellä korrelaatiolla tai korreloimattomuudella ei ole niin paljon vaikutusta kuin logistisessa regressioanalyysissä.

Taulukko 21: Erotteluanalyysin selittävät muuttujat

	N	Min.	Max.	Keski-arvo	Keskijonta
Sukupuoli	1000	1	2	1,48	,500
Ikäsi	1000	2	13	7,53	3,437
Kotitaloutesi tyyppi	1000	1	6	2,81	1,430
Korkein suorittamasi koulutus	996	1	5	2,76	1,138
Mitä teet tällä hetkellä päivisin ensisijaisesti?	1000	1	8,00	4,4580	1,87290
Omaan terveyteesi	998	1	5	2,85	1,220
Omaan henkiseen hyvinvointiisi	1000	1	5	2,99	1,225
Omaan taloudelliseen toimeentuloosi	998	1	5	2,98	1,205
Huolellisuus ja huomaavaisuus	1000	1,00	5,00	3,9160	,81830
Ulospäinsuuntautuneisuus	1000	1,00	5,00	2,9110	,95078
Luovuus	1000	1,00	5,00	3,5240	,81737
Tyytyväisyys omaan talouteen	1000	1,00	5,00	2,9640	,95269
Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan	1000	1,00	5,00	2,4880	,88693

Huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen	998	1,00	2,00	1,3146	,46460
Huoli koronan vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin	1000	1,00	2,00	1,3580	,47965
Huoli koronan vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon	998	1,00	2,00	1,3317	,47105
Kuuluminen sosiaalisen median yhteisöihin	1000	1,00	7,00	4,0100	1,49604
Kuplautuminen somessa	1000	1,00	7,00	3,8920	1,33571
Tehtävien välttely	999	1,00	6,00	3,3193	1,03889
Optimismi	999	1,00	6,00	4,1672	,92995
Kuormittuneisuus	998	1,00	5,00	3,0741	,89829
Hallinta	998	1,00	5,00	3,1563	,81708
Digitaalisen median käytön hallinta	999	1,00	7,00	4,3203	1,20183

7.3.2 Erotteluanalyysi

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitetään, millaiset tekijät ennustavat verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymistä. Kysymykseen vastataan erotteluanalyysillä. Erotteluanalyysissä luodaan erottelufunktio, joka esittää, mitkä selittävät muuttajat erottelevat voimakkaimmin vastaajia ryhmään, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä esiintyy sekä verrokkiryhmään, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä ei esiinny merkittävästi. Selittävän muuttujan ryhmät jakoutuivat suhteessa 103 vastaajaa ryhmässä, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä esiintyy ja 897 vastaajaa vertailuryhmässä. Erotteluanalyysi sisällytti kuitenkin verrokkiryhmään vain 889 vastaajaa. Lopullinen otoskoko (N) on näin ollen 992.

Taulukko 22: Ryhmien sijoittaminen erottelufunktiolle

Verkkoshoppailuriippuvuus	Funktio
	1
,00 = ryhmä, jossa ei merkittävästi riippuvuuspiirteitä	-,187
1,00 = ryhmä, jossa esiintyy riippuvuuspiirteitä	1,645

Yllä oleva taulukko esittää, miten tutkittavat ryhmät sijoittuvat erottelufunktiolle. Ryhmä, jossa esiintyy verkko-ostoriippuvuuden piirteitä, poikkeaa keskiarvosta erittäin merkittävästi positiivisesti, kun taas ryhmä, jossa piirteitä ei esiinny riittävästi, poikkeaa hieman keskiarvosta alaspäin eli saa negatiivisen arvon. Tämä vaikuttaa seuraavan tulosmatriisin arvoon, joka esittelee muuttujat siinä järjestyksessä, millä voimakkuudella ne erottelevat nämä kaksi selitettävällä muuttujalla mitattua ryhmää toisistaan. Koska verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä sisältävä ryhmä saa positiivisen arvon, myös erottelufunktion muuttujat, jotka saavat positiivisen arvon selittävät nimenomaan tähän ryhmään kuulumista.

Taulukko 23: Erotteluanalyysin tulomatriisi

	Funktio
	1
Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan	,687
Tehtävien välttely	,542
Kuormittuneisuus	,481
Huoli koronan vaikutuksesta omaan terveyteen	,359
Hallinnan tunne	,351
Huoli koronan vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin	,326
Tyytyväisyys omaan talouteen	,317
Kuplautuminen somessa	,310
Kuuluminen sosiaalisen median yhteisöihin	,310
Huoli koronan vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon	,254
Sukupuoli	-,221
Digitaalisen median käytön hallinta	,211
Optimismi	,156
Korkein suoritettu koulutus	,063
Ikä	,019

Tulomatriisi kertoo, miten muuttujat painottuvat erottelufunktiolla. Mitä lähempänä nollaa muuttujan arvo on, sitä vähemmän sillä on erotteluvoimaa. Erottelufunktion perusteella voidaan todeta, että merkittävin erottelija on välinpitämättömyys taloudenhallintaa kohtaan. Seuraavaksi eniten erotteluvoimaa on tehtävien välttelyä kuvaavalla summamuuttujalla sekä kuormittuneisuutta kuvaavalla summamuuttujalla.

Jonkin verran erotteluvoimaa on hallintaa kuvaavalla summamuuttujalla, huolella koronan vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin, tyytyväisyydellä omaan talouteen, sosiaalisen median kuplautumisella sekä kuulumisella sosiaalisen median yhteisöihin. Muiden muuttujien arvot ovat jo sen verran lähellä nollaa, että voidaan todeta niiden olevan erotteluvoimaltaan heikkoja. Jotta erotteluanalyysin tuloksia voidaan tulkita yksityiskohtaisemmin, on seuraavassa luvussa esitelty ristiintaulukoinnin tulokset erotteluvoimaltaan merkittävimpien muuttujien yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen.

7.3.3 Ristiintaulukointi

Aivan ensimmäiseksi ristiintaulukoin kotitalouden tyyppin ja selitettävän muuttujan. Kotitalouden tyyppiä kuvaavaa muuttujaa ei sen ominaisuuksien vuoksi voinut sisällyttää erotteluanalyysiin, mutta verkko-ostojen lisääntymistä ennustavassa logistisessa regressiossa muuttuja nousi kärkiennustajaksi, joten ilmiöiden vertailun vuoksi on syytä analysoida kotitalouden tyyppin vaikutus myös suhteessa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

Seuraavaksi ristiintaulukoin erotteluanalyysissa erotteluvoimaisiksi muodostuneet muuttujat suhteessa selitettävään muuttujaan. Erotteluvoimaltaan heikkoja muuttujia ei ole syytä ristiintaulukoida, koska se ei tuo analyysille olennaista lisäarvoa.

Valitsin erotteluanalyysin perusteella ristiintaulukoitavaksi seuraavat muuttujat: Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan (0,710), tehtävien välttely (0,556) ja kuormittuneisuus (0,497)

Taulukko 24: Ristiintaulukointi suhteessa kotitalouden tyyppiin

		Kotitaloutesi tyyppi						Yhteensä
		Asun vanhempani/vanhempieni kanssa	Yhden hengen talous	Asun yhden tai useamman kämpin kanssa	Pariskunta, ei lapsia	Pariskunta, jolla on lapsia	Yhden vanhemman ja lapsen/lasten talous	
Verkkoshoppailuriippuvuus 0	lkm.	187	306	35	240	115	14	897
	%	91,2 %	89,0 %	76,1 %	92,3 %	88,5 %	93,3 %	89,7 %
Verkkoshoppailuriippuvuus 1	lkm.	18	38	11	20	15	1	103
	%	8,8 %	11,0 %	23,9 %	7,7 %	11,5 %	6,7 %	10,3 %
Yhteensä	lkm.	205	344	46	260	130	15	1000
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kotitalouden tyyppin ja verkkoshoppailuriippuvuuden ristiintaulukointi osoittaa, että kämppisten kanssa asuvat kuuluvat useimmin ryhmään, jossa esiintyy verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä (23,9 % vastaajista). Muiden kategorioiden välillä ei ole merkittävää hajontaa, tulokset vaihtelevat 6,7 prosenttiyksikön ja 11,5 prosenttiyksikön välillä. Vähiten todennäköisesti ryhmään, jossa esiintyy verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä, kuuluvat yksinhuoltajat (6,7 %), pariskunnat, joilla ei ole lapsia (7,7 %), ja vanhempiansa kanssa asuvat vastaajat (8,8 %). Yhden hengen talouksista ryhmään kuuluu 11 % ja pariskunnat, joilla on lapsia 11,5 %.

Seuraavaksi suoritetaan ristiintaulukoinnit suhteessa muuttujiin Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan, Tehtävien välttely ja Kuormittuneisuus. Nämä ristiintaulukoinnit suoritetaan vain todistamaan erotteluanalyysin paikkansapitävyyden ja tarkastelemaan tarkemmin muuttujien erotteluvoimaa.

Taulukko 25: Ristiintaulukointi suhteessa muuttujaan Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan

	Välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan					Yhteensä
	1 = Vahvasti eri mieltä	2	3	4	5 = Vahvasti	

						samaa mieltä	
Verkkoshoppailuriippuvuus 0	lkm.	128	363	346	56	4	897
	%	97,0 %	97,6 %	90,1 %	56,0 %	33,3 %	89,7 %
Verkkoshoppailuriippuvuus 1	lkm.	4	9	38	44	8	103
	%	3,0 %	2,4 %	9,9 %	44,0 %	66,7 %	10,3 %
Yhteensä	lkm.	132	372	384	100	12	1000
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Taulukko 26: Ristiintaulukointi suhteessa muuttujaan Tehtävien välttely

		Tehtävien välttely						Yhteensä
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	
Verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintyminen ,00	lkm.	42	158	342	276	72	6	896
	%	100,0 %	97,5 %	95,8 %	84,7 %	74,2 %	40,0 %	89,7 %
1,00	lkm.	0	4	15	50	25	9	103
	%	0,0 %	2,5 %	4,2 %	15,3 %	25,8 %	60,0 %	10,3 %
Yhteensä	lkm.	42	162	357	326	97	15	999
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Taulukko 27: Ristiintaulukointi suhteessa muuttujaan Kuormittuneisuus

		Kuormittuneisuus					Yhteensä
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
Verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintyminen ,00	lkm.	46	191	398	241	19	895
	%	97,9 %	97,9 %	93,6 %	80,6 %	59,4 %	89,7 %
1,00	lkm.	1	4	27	58	13	103
	%	2,1 %	2,1 %	6,4 %	19,4 %	40,6 %	10,3 %
Yhteensä	lkm.	47	195	425	299	32	998
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Edellä esitetyt tulokset suhteutuvat hyvin erotteluanalyysin tuloksiin. Ristiintaulukointi osoittaa hyvin, että mitä välinpitämättömämmin suhtautuu taloudenhallintaan, mitä enemmän välttelee tehtäviään ja mitä kuormittuneempi on, sitä todennäköisemmin kuuluu siihen ryhmään, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä edistyy, eli muuttujilla on ollut erotteluvoimaa. Kaikkein välinpitämättömmimmän taloudenhallintaan suhtautuvista todennäköisyys on peräti 66,7 % ja eniten tehtäviä vältteleviltä 60 %. Kaikkein kuormittuneimmilla vastaajilla todennäköisyys kuulua ryhmään on 40 %.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena oli tutustua nuorten aikuisten verkkokuluttamiseen ja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen koronapandemian aikana. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että koronapandemialla oli jossain määrin yhteys verkkokuluttamisen lisääntymiseen ja verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen. Huolella koronapandemian vaikutuksista omaan terveyteen oli tilastollisesti merkitsevä yhteys verkko-ostamisen lisääntymiseen. Mitä huolestuneempi, sitä todennäköisemmin verkko-ostaminen on lisääntynyt korona-aikana. Muita tilastollisesti merkittäviä muuttujia olivat kotitalouden tyyppi, tyytyväisyys omaan talouteen ja oman taloudenhallinnan tavan löytäminen. Myös verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymisessä nousi keskeiseksi taloudellinen selittäjä, välinpitämätön suhtautuminen taloudenhallintaan, mikä lisäsi todennäköisyyttä verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiselle. Lisäksi keskeisiksi muuttujiksi osoittautui tehtävien välttely sekä kuormittuneisuus, eli stressaantuneisuutta mittaavat muuttujat. Sen sijaan koronan aiheuttama huoli terveyteen, henkiseen hyvinvointiin tai omaan talouteen eivät nousseet verkkoshoppailuriippuvuuden suhteen keskeisiksi selittäjiksi. On toki mahdollista, että korona on lisännyt ihmisten stressioireilua, kuten tehtävien välttelyä ja kuormittuneisuutta, mutta suoraa yhteyttä ei tutkimusasetelmani perusteella voida todeta, eli koronapandemian osuus verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymisessä jäi ennakoitua vähäisemmäksi.

8.1 Taloudellinen tyytyväisyys, taloudenhallinta ja koronan vaikutusten aiheuttama terveydellinen huoli verkko-ostamisen lisääntymisen selittäjinä

Ensimmäisessä tutkimusongelmassa oli tarkoitus saada vastaus siihen, mitkä tekijät selittävät korona-ajan verkkokuluttamisen lisääntymistä. Vastauksia haettiin logistisella regressioanalyysillä.

Koronan vaikutusten aiheuttamasta huolesta ainoastaan omaan terveyteen liittyvä huoli osoittautui tilastollisesti merkitseväksi. Heillä, joilla oli omaan terveyteen liittyvää huolestuneisuutta, todennäköisyys verkko-ostamisen lisääntymiselle kasvoi. Myös he, joilla oli omaan henkiseen hyvinvointiin tai omaan taloudelliseen toimeentuloon liittyvää huolta, lisäsivät todennäköisemmin verkko-ostojaan, mutta tilastollista merkitsevyyttä ei ollut. Voidaankin päätellä, että kenties omaan terveyteen liittyvän huolen ja verkko-ostojen lisääntymisen välinen yhteys liittyy kaikista konkreettisempaan hyötyyn: Jos on ollut huolissaan omasta terveydestään, on luultavasti myös vältellyt paikkoja, joissa voi saada koronatartunnan, mukaan lukien kivijalkakaupat.

Vaikka koronan aiheuttama taloudellinen huoli ei ollut tilastollisesti merkitsevä selittäjä, nousivat muut talouteen liittyvät muuttujat keskeisimmäksi teemaksi. Tyytyväisyys omaan talouteen ja oman taloudenhallinnan tavan löytäminen lisäsivät todennäköisyyttä verkko-ostamisen lisääntymiselle. Toisaalta kumpikaan tuloksista ei ollut tilastollisesti merkitseviä, joten tulos voi olla sattumaa eikä niiden perusteella voi tehdä yleistyksiä. Tyytyväisyys omaan talouteen voi viitata hyviin taloudellisiin kulutusmahdollisuuksiin, jolloin koronapandemia ei ole vaikuttanut merkittävästi siihen, että omaa kulutusta olisi tarvinnut vähentää. Se, että korona-aikana on lisätty verkko-ostamista, ei tarkoita kokonaiskulutuksen kasvamista. Myös vahva oman taloudenhallinnan tapa voi liittyä siihen, että välttämättömät ostot on siirretty kivijalasta verkkoon. Korona-aikana myös isot supermarketit lisäsivät verkkotilausmahdollisuuksia, joten arjen ruoka- ja taloustarpeiden hankkiminen onnistuu helposti kotoa käsin.

Tutkimuskirjallisuus ei itsessään tukenut mitään hypoteesia sosiodemografisiin muuttujiin liittyen. Esimerkiksi iän ja sukupuolen yhteydestä nuorten kuluttamiseen on saatu ristiriitaisia tuloksia. Tutkimuksessani ainoaksi tilastollisesti merkitseväksi sosiodemografiseksi muuttujaksi osoittautui kotitalouden tyyppi. Sen perusteella voidaan todeta, että elämäntilanteella on varmasti ollut vaikutusta, miten korona-aikana on järjestetty kulutustottumuksia uudelleen. Suhteessa yksin asuviin sekä vanhempien tai kämppäkavereiden kanssa asuviin, verkko-ostamisen lisääntymisen todennäköisyys oli perheellisillä vastaajilla, sekä kumppanin kanssa asuvilla että yksinhuoltajilla, kaksinkertainen. Aineistossa ei ole kysytty, onko lisääntyneet ostot liittyneet

välttämättömiin hankintoihin vai niin sanotusti hedonistiseen kuluttamiseen, mutta on mahdollista, että etätyö- ja -koulu ovat tuoneet arkeen haasteita erityisesti lapsiperheillä, jolloin välttämättömien ostosten tekemisen siirtäminen verkkoon on voinut helpottaa arkea. Pariskunnilla, joilla on lapsia, voi olla myös parempi ostovoima ja taloudellinen vakaus verrattuna yksinhuoltajiin tai pariskuntiin, joilla ei ole lapsia. Toisaalta lapsiperheillä on todennäköisesti suurempi tarve erilaisille kulutushyödykkeille. Kuluttamisella ei täytetä ainoastaan omia tarpeita, vaan myös lapsen tarpeita.

Tulokset tukevat aiempia tutkimuksia, joissa iällä tai sukupuolella ei ole merkittävää vaikutusta verkko-ostamisen määrän (mm. Ko ja muut 2020). Myöskään korkeimmalla suoritetulla koulutuksella tai ensisijaisella päivittäisellä toiminnalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää selitysvoimaa eikä eri kategorioiden välillä esiintynyt merkittävää vaihtelua, vaikka niiden voisi ajatella vaikuttaneen siihen, millaista koronan muovaama etäarki on ollut.

Kuten sosiodemografisillakaan tekijöillä, ei myöskään luonteenpiirteillä, eli huolellisuudella ja huomaavaisuudella sekä ulospäinsuuntautuneisuudella, ei osoittautunut olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä verkkokuluttamisen lisääntymiseen, vaikka niiden olisi voinut olettaa vaikuttaneen siihen, miten yksilö on kokenut korona-ajan rajoitustoimenpiteet.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, mitkä tekijät ovat selittäneet verkko-ostamisen lisääntymistä, mutta ei sitä, miksi verkko-ostaminen on lisääntynyt. Tutkimuksella ei voida ottaa kantaa esimerkiksi siihen, onko verkko-ostamisen lisääntyminen ollut esimerkiksi psykologinen coping-keino koronakriisiin, vai ylipäätään keino välttää turhia kontakteja, joita kivijalkaliikkeissä asioidessa tulisi. On myös huomioitava, että vastaajilta on kysytty ainoastaan sitä, onko verkko-ostaminen lisääntynyt vai ei, mutta ei sitä, kuinka paljon ostaminen on lisääntynyt ja minkä tuoteryhmien osalta. Jatkotutkimuksen kannalta olisikin oleellista tutkia, mitä merkityksiä korona-ajan verkko-ostamiselle on annettu. Onko lisääntynyt verkko-ostaminen liittynyt ylipäätään siihen, että arkipäiväinen asiointi on siirtynyt verkkoon, vai onko verkkokuluttamisella haettu hedonistista mielihyvää kriisin keskellä.

8.2 Taloudenhallinnan välinpitämättömyyden, tehtävien välttelyn ja kuormittuneisuuden yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen

Toisessa tutkimusongelmassa oli tarkoitus selvittää, mitkä tekijät selittävät verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymistä. Riippuvuuspiirteitä mitattiin Zhaon ja kollegojen (2017) Online Shopping Addiction -skaalalla, jonka perusteella rakennettiin summamuuttuja. Summamuuttuja rakennettiin Nyrhisen ja kollegojen (2023) tutkimuksen perusteella. Skaalan muuttujat analysoitiin konfirmatorisella fak-

torianalyysillä, jossa oli mukana latenteja muuttujia. Tulosten perusteella summamuuttuja rakennettiin yhdeksästä erillisestä muuttujasta. Summamuuuttuja sisältää muuttujia jokaisesta kuudesta eri toiminnallisen riippuvuuden piirteestä, mikä on tutkimuksen kannalta tärkeää, koska kaikkien kuuden piirteen tulee esiintyä, jotta toiminta voidaan määritellä addiktiiviseksi (Griffiths 2005). Erotteluanalyysin avulla tutkittiin, mitkä muuttujat nousivat merkittävimmäksi erottelijoiksi kahden ryhmän, sen, jossa riippuvuuspiirteitä ei esiinny ja sen, jossa piirteitä esiintyy, välillä.

Myös verkkoshoppailuriippuvuuden kohdalla talouteen liittyvä ilmiö osoittautui ensisijaiseksi selittäjäksi. Lisäksi erotteluvoimaa oli kahdella stressiä ja kuormitusta mittaavalla muuttujalla. Sen sijaan sosiodemografisilla muuttujilla ei ollut juuri vaikutusta, kuten ei myöskään verkko-ostamisen lisääntymisen kohdalla, mikä tukee myös aiempaa tutkimusta.

Valitsin erotteluanalyysin perusteella ristiintaulukoitavaksi seuraavat muuttujat: välinpitämättömyys omaa taloudenhallintaa kohtaan (0,710), tehtävien välttely (0,556) ja kuormittuneisuus (0,497). Myös ristiintaulukointi osoitti, että mitä välinpitämättömämpi taloudenhallintaa kohtaan, mitä enemmän välttelee tehtäviä ja mitä kuormittuneempi on, sitä todennäköisemmin esiintyy verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä. Taloudellisen välinpitämättömyyden yhteys verkkoshoppailuriippuvuuteen voi liittyä matalaan tai puutteelliseen itsesääteilyyn, jolla on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteys ongelmalliseen verkko-ostamiseen. Verkkoympäristössä itse ostotapahtuma ei ole niin konkreettinen kuin kivijalassa. Moniin verkkokaappoihin voi jopa tallentaa maksutietonsa, joten edes maksuvälineitä ei tarvitse kaivaa esiin ostoksia tehtäessä. Tehtävien välttelyn ja kuormittuneisuuden yhteys verkkoshoppailuriippuvuuteen voi olla seurausta siitä, että verkkoshoppailulla yritetään vastata stressaavaan elämäntilanteeseen. Tulos tukee sitä, että riippuvuuksia ei tulisi tarkastella itenäisinä sairauksina, vaan osana laajempia hyvinvointiin ja sosiaaliseen ympäristöön liittyviä ilmiöitä.

Verkko-ostamisen lisääntymistä tarkastelevassa tutkimusasetelmassa ainoastaan kotitalouden tyyppi osoittautui tilastollisesti merkitseväksi selittäjäksi. Toisessa tutkimusasetelmassa kotitalouden tyyppiä tarkasteltiin erotteluanalyysin sijaan erikseen ristiintaulukoimalla, koska se ei kategorisen luonteensa vuoksi sopinut erotteluanalyysiin. Tulokset poikkesivat verkkoshoppailuriippuvuuden kohdalla, jossa kämppisten kanssa asuvat kuuluivat todennäköisimmin ryhmään, jossa verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä esiintyy (23,9 % vastaajista). Verkko-ostaminen korona-aikana lisääntyi eniten perheellisillä vastaajilla. Kon ja kollegojen (2020) tutkimuksessa ainoastaan siviilisäädylle todettiin olevan yhteys ongelmalliseen verkkoshoppailuun. Omassa tutkimusasetelmassani eroa yhden hengen kotitalouksien ja pariskuntien välillä ei kuitenkaan ollut. Yhden hengen kotitalouksilla todennäköisyys oli 11 %, lapsettomilla pariskunnilla 7,7 % ja pariskunnilla, joilla on lapsia, 11,5 %.

Nyrhisen ja kollegojen (2023) tutkimuksessa keskityttiin matalan itsesääteilyn, taloudenhallinnan ja älypuhelimien käytön yhteyteen verkkoshoppailuriippuvuuden

esiintymisessä. Heidän tutkimuksensa perusteella itsesäätelyn puute ja älypuhelimien käytön sääntelyyn liittyvät ongelmat myötävaikuttivat verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen. Rahankäytöllä ja verkkoshoppailuriippuvuudella ei havaittu olevan suoraa yhteyttä, mutta välillinen yhteys näiden välillä löytyi velkaantuneisuuden kautta. (Nyrhinen ym. 2023.) Nyrhisen ja kollegojen tutkimustulos vertautuu hyvin omaan tutkimukseeni, jossa välinpitämättömyys taloudenhallintaa kohtaan nousi keskeisimmäksi selittäjäksi verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymisessä. Jatkotutkimuksen kannalta voisikin olla hyödyllistä tutkia objektiivisten mittareiden, kuten velkaantuneisuuden ja tulotason ja subjektiivisten talouskokemusten, kuten taloudenhallinnan ja taloustilanteen, yhteisvaikutusta verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen.

8.3 Tutkimuksen arviointi, tulosten luotettavuus ja jatkotutkimus

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa koronapandemian vaikutuksista verkko-ostamiseen ja verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen. Tässä tutkimus onnistui, joskaan koronapandemia ei noussut keskeisimmäksi selittäjäksi. Kuten jo edellä olen analysoinut, on välillisiä vaikutuksia koronalla voinut olla esimerkiksi stressin lisääntymisessä, mutta tähän ei tutkimusasetelmalla voitu tarjota vastausta, eikä ollut tarkoituskaan. Jatkotutkimuksen kannalta voisikin tutkia, miten koronapandemia on vaikuttanut niihin ilmiöihin, jotka tutkimuksessa nousivat keskeisimmiksi selittäjiksi. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen FinSote 2020 -tutkimuksessa (Parikka ym. 2021) todettiin psyykkisen kuormittuneisuuden lisääntyneen koronapandemian toisen aallon aikana.

Tutkimusjoukko oli 1000 vastaajan otos 18–29-vuotiaiden ikäryhmästä, jota voidaan pitää riittävänä määränä. On kuitenkin huomioitava, että kyseessä oli poikittaistutkimus, joten pitkittäisseurantaa ei ole mahdollista tehdä. Aineisto on kerätty ja tutkimusongelma keskittyy hyvin spesifiin kriisin ajanjaksoon, joten vertaileva tutkimus on haasteellista. Vastaavaa aineistoa ei ole kerätty ennen ja tuskin kerätään jatkossa, kun koronapandemiasta on tullut terveyshätilän sijaan arkipäivää. Toisaalta maailmalla on koronapandemian jälkeen koettu muitakin kriisejä, kuten Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Vastaavaa aineistoa voisi kerätä muiden yhtä vahvasti jokaiseen elämän osa-alueeseen näin voimakkaasti vaikuttavan kriisin aikana ja tutkia sitä kautta kriisien vaikutusta verkko-ostamiseen ja verkkoshoppailuriippuvuuteen.

Poikittaistutkimus tuo oman haasteensa myös tutkimuskysymysten asetteluun ja tulosten raportointiin. Tavoitteenani oli tutkia, mitkä tekijät vaikuttivat verkko-ostamisen lisääntymiseen ja verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen korona-aikana. Tutkimuksessa ei oteta kantaa siihen, kuinka paljon ennen koronapandemiaa on tehty ostoksia verkossa tai kuinka paljon verkkoshoppailuriippuvuuden piirteitä

on esiintynyt vaan paneutua subjektiiviseen kokemukseen näistä ilmiöistä, joten tuloksia ei voi vertailla aikaan ennen pandemiaa tehtyihin tutkimuksiin. Tutkimukseni vastasi kuitenkin tutkimuskysymyksiin ja antaa hyvän poikkileikkauskuvan tutkimuksen kohteena olleista ilmiöistä, eli korona-ajan verkkokuluttamisesta ja verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymisestä.

Myös menetelmiin liittyy aina tiettyjä rajoituksia. Analyysini sisältää runsaasti erilaisia välivaiheita muuttujien operationalisoinnin osalta. Esimerkiksi summamuuttujat on pyritty tekemään siten, että tutkimusprosessissa kadotetaan mahdollisimman vähän hienojakoista tietoa samalla tiivistäen tutkimusasetelmaa. Aineistoa on kuitenkin jouduttu käsittelemään ja uudelleenkoodaamaan runsaasti, mikä on voinut heikentää tilastollista merkitsevyyttä. Erityisesti verkkoshoppailuriippuvuutta koskevassa tutkimusongelmassa verrokiryhmä ja riippuvuuspiirteitä sisältävä ryhmä ovat keskenään hyvin epäsymmetriset. Määrällinen analyysi onkin aina kompromissien tekoa ja laajoja ilmiöitä on omassakin tutkimuksessani supistettu hyvin tiiviiseen joukkoon. Toisaalta esimerkiksi summamuuttujien tekeminen pääkomponenttianalyysin avulla onkin ollut hyvä valinta, jotta yhtä ilmiötä on voitu mitata usealla selittävällä muuttujalla: erityisesti logistisessa regressioanalyysissä muuttujien keskinäinen korrelaatio voi vääristää analyysin tuloksia ja toisaalta olisi ollut vaikeasti perusteltava valinta ottaa samaa ilmiötä mittaavasta muuttujajoukosta selittäjäksi vain yksi muuttuja.

Analyysien tuottamia malleja voi kritisoida myös hieman keinotekoiseksi. Taus-talla ei ole vahvaa teoreettista otetta, jota analyysin avulla testattaisiin, vaan tutkielma on ollut aineistolähtöinen. Toisaalta aineistonkeruussa hyödynnetty Online Shopping Addiction -skaala on validoitu, tieteelliseen tutkimukseen perustuva mittari, jota tutkimusasetelmassani testataan. Toinen kriittinen seikka liittyy tutkimusjoukon kokoon. On huomioitava, että verkkoshoppailuriippuvuutta tutkivassa erotteluanalyysissä ryhmät ovat hyvin erikokoiset ja vastaajajoukko, jolla esiintyy riippuvuuden piirteitä, on hyvin pieni. Tulosten osalta ei siis voida suoraan vetää yleistettävissä olevia johtopäätöksiä. Ryhmän pieni koko vaikuttaa myös tutkimuksen eettisyyteen. Tutkiel-massa tarkoitus ei ole diagnosoida vastaajajoukkoa, vaan ainoastaan tutkia riippu-vuuspiirteiden esiintymistä selittäviä tekijöitä. Tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, että jokainen, joka esimerkiksi suhtautuu välinpitämättömästi ta-louteensa, on riippuvainen verkkoshoppailusta. Toisaalta Zhaon ja kollegojen (2013) OSA-skaalan hyödyntäminen tutkimuksessa on ollut tärkeää, koska verkkoshoppai-luriippuvuudelle ei ole esimerkiksi omaa diagnosikriteeristöä.

Tulosten tulkinnassa täytyy huomioida myös tutkimuksen luonne: Koska ai-neisto on poikittaistutkimus, eivät tulokset välttämättä ole verrattavissa muihin vas-taaviin tutkimuksiin. Tutkielman keskiössä onkin nimenomaan se, että aineisto on ke-rätty korona-aikana ja tutkimusasettelussakin on huomioitu juuri koronaan liittyvät teemat. Vastaavaa kyselytutkimusta ei siis ole aiemmin kerätty. Tutkielman tarkoitus ei toteutuisi niin sanotusti normaalina aikana kerätyssä aineistossa ja vaikka muiden

maailmanlaajuisten kriisien aikana kerättyihin kyselyaineistoihin vertailu voisi olla mielenkiintoista, on korona ollut poikkeuksellinen talous- ja terveyskriisi. Aikaisempaan tutkimukseen vertailtavissa olevia tuloksia ei olisi yksinkertaista, saati edes tarkoituksenmukaista, muodostaa. Myös menetelmissä on tiettyjä rajoituksia havaintojen yleistämisen kannalta. Kuten logistisessa regressioanalyysissä, myöskään erotte-luanalyysissä tuottamani malli ei automaattisesti ole toimiva aineiston ulkopuolisissa havainnoissa (Metsämuuronen 2006). Yhden tutkimustuloksen perusteella ei siis voida suoraan tehdä tulkintoja verkko-ostamisesta ja verkkoshoppailuriippuvuudesta ilmiöinä, vaan vastaavaa tutkimusta tarvitaan enemmän kokonaiskuvan muodostamiseksi.

Vaikka tutkimustuloksia ei voisikaan sellaisenaan vertailla erilaisten jatkotutkimusasetelmien kanssa, tulisi ehdottomasti tutkia enemmän erilaisten yhteiskunnallisten kriisien vaikutusta nuorten hyvinvointiin ja erityisesti toiminnallisten riippuvuuksien esiintymiseen. Se olisi merkittävää myös laajemmin julkiselle keskustelulle, jossa riippuvuudet nähdään helposti yksilön henkilökohtaisena ongelmana. Nuoret ovat tärkeä tutkimuskohde yhteiskunnallisten kriisien kontekstissa, koska kriisien vaikutukset osuvat erityisesti jo valmiiksi epävarmassa elämänvaiheessa oleviin ihmisryhmiin.

8.4 Yhteenveto

Talouteen liittyvät teemat nousivat molempien tutkimuskysymysteni osalta keskeisimmiksi selittäjiksi. Tämä korostaa koronapandemian roolia terveyskriisin lisäksi myös talouskriisinä. Jatkotutkimuksen kannalta olisi oleellista tutkia myös koronapandemian ja muiden vastaavien kriisien taloudellisesti eriarvoistavaa vaikutusta. Pandemia on osunut toisiin ryhmiin pahemmin kuin toisiin. Jotkin tahot ovat voineet jopa hyötyä siitä.

Tutkielman tavoitteena oli tuoda keskusteluun nuorten aikuisten rooli myös kärsijöinä, ei ainoastaan juhlivina, rajoituksista välinpitämättöminä yksilöinä. Tutkimustulokset eivät kuitenkaan tukeneet sitä, että esimerkiksi huoli koronan vaikutuksesta henkiseen hyvinvointiin olisi ollut selittävä tekijä verkko-ostamisen lisääntymisen tai verkkoshoppailuriippuvuuden ilmenemisen suhteen. Sen sijaan tehtävien välttelyllä ja kuormittuneisuudella oli yhteys verkkoshoppailuriippuvuuden piirteiden esiintymiseen. Koronapandemia on voimistanut mielenterveyskriisin kehittymistä, ja toiminnalliset riippuvuudet tulisikin nähdä laajana terveyden ja hyvinvointiin vaikuttavana ilmiönä, ei erillisenä yksilön ongelmana.

Vaikka koronan aiheuttama terveydellinen huoli vaikutti verkko-ostamiseen ja sillä oli jonkin verran erotteluvoimaa verkkoshoppailuriippuvuuden esiintymiseen, ei kummassakaan tutkimusasetelmassa koronaan liittyvät ilmiöt nousseet kärkiselittäjiksi. Koronapandemian ja muiden vastaavien maailmanlaajuisten taloudellisten ja

terveydellisten kriisien vaikutusta tulisi kuitenkin jatkossakin tutkia toiminnallisten riippuvuuksien esiintymiseen. Tulevan tutkimuksen kannalta voisi olla hyvä tutkia kriisien suorien vaikutusten lisäksi myös välillisiin vaikutuksiin, esimerkiksi yhteyttä matalaan tai puutteelliseen itsesäätelyyn, jotka aiemmissa tutkimuksissa ovat nousseet keskeisiksi ongelmallisen verkko-ostamisen selittäjiksi.

Nyrhinen ym. (2023) osallistuvat tutkimuksellaan keskusteluun, jonka perusteella verkkoshoppailuriippuvuutta tulisi lähestyä toiminnallisten riippuvuuksien näkökulmasta ja omalla tutkimuksellani haluan antaa oman panokseni keskusteluun. Tällä hetkellä vain rahapeliriippuvuus on oman diagnoosikoodinsa saanut toiminnallinen riippuvuus. Vaikka lääketieteelliseen diagnoosiin perustuvaa kriteeristöä voi kritisoida monesta eri näkökulmasta, voi se edesauttaa ongelman varhaista tunnistamista ja hoitamista. Zhaon ja kollegojen (2013) Online Shopping Addiction -skaala on tärkeä työkalu erityisesti internet-pohjaisen shoppailuriippuvuuden määrittelyyn, ja sitä hyödyntävät tutkimukset ovat tärkeitä mittarin validoinnin kannalta. Vastaavilla tutkimuksilla voidaankin vakiinnuttaa verkkoshoppailuriippuvuuden määritelmää toiminnallisten riippuvuuksien teoretisoinnin piirissä. Mitä enemmän verkkoshoppailuriippuvuutta tutkitaan, sitä paremmin se voidaan ottaa myös huomioon laajemmin terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin teemoihin. Sosiologinen riippuvuuksien tutkimus on merkittävässä roolissa siinä, että riippuvuuksia ei nähdä ainoastaan yksilön omana, kliinisenä ongelmana vaan sosiaalisena ilmiönä, johon kaikki yhteiskunnan rakenteisiin heijastuvat ja niitä muuttavat ilmiöt, kuten maailmanlaajuinen korona-kriisi, vaikuttavat.

LÄHTEET

- American Psychiatric Association (2013): Diagnostic And Statistical Manual of Mental Disorders DSM-5, 5. painos
- Baumeister, Roy F. (2002): Yielding to Temptation: Self-Control Failure, Impulsive Purchasing and Consumer Behaviour. *The Journal of Consumer Research*, 28 (4), 670-676. Saatavilla <<http://www.jstor.org/stable/3131982>>, luettu 21.3.2023
- Bronnenberg, Bart ja Ellickson, Paul (2015): Adolescence and the Path to Maturity in Global Retail. *Journal of Economic Perspectives*, 29 (4), 113-134. Saatavilla <[doi:10.1257/jep.29.4.113](https://doi.org/10.1257/jep.29.4.113)>, luettu 19.10.2021
- DigiConsumers-verkkosivu: Mikä DigiConsumers? Monitieteellistä tutkimusta nuorten taloustaidoista. Verkkolähde. Saatavilla <<https://digiconsumers.fi/mika-on-digiconsumers/>>, luettu 10.5.2021
- Drenten, Jenna (2012): Snapshots of Self: Exploring the Role of Online Mobile Photo Sharing in Identity Development Among Adolescent Girls. Teoksessa Close, Angeline (toim.): *Online consumer behavior: Theory and research in social media, advertising, and e-tail*. New York: Routledge, 3-33.
- Falk, Pasi (1992): Consuming Supplements. Paradoxes of modern hedonism. *Research Reports* no. 226. Helsingin yliopisto.
- Fortunati, Leopoldina, Sakari Taipale ja Federico de Luca (2019): Digital generations, but not as we know them. *Convergence*. Volume 25: 95-112. Saatavilla <<https://doi.org/10.1177/1354856517692309>>, luettu 7.10.2023
- Gentina, Elodie ja Jean-Louis Chandon (2014): The Role of Gender on the Frequency of Shopping with Friends during Adolescence: Between the Need for Individuation and the Need for Assimilation. *Recherche et Applications En Marketing (English Edition)* 29, no. 4 (joulukuu 2014): 32-59. Saatavilla <<https://doi.org/10.1177/2051570714552393>>, luettu 5.6.2022
- Griffiths, Mark (2005): A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 2005; 10(4): 191-197. Saatavilla <[doi:10.1080/14659890500114359](https://doi.org/10.1080/14659890500114359)>, luettu 19.4.2023
- Hartston, Heidi (2012): The Case for Compulsive Shopping as an Addiction. *Journal of Psychoactive Drugs*, 44:1, 64-67. Saatavilla <[doi:10.1080/02791072.2012.660110](https://doi.org/10.1080/02791072.2012.660110)>, luettu 19.4.2022

- Hernandéz, Blanca, Julio Jiménez Julio ja José M. Martín (2011): Age, gender and income: do they really moderate online shopping behaviour? *Online Information Review* Vol. 35 No. 1, 2011, 113-133. Saatavilla <doi:10.1108/14684521111113614>, luettu 26.3.2021
- Hynninen, Saara (2014): Ostopäätösprosessin eroavaisuus verkkokaupan ja kivijalkakaupan välillä: case elektroniikka ja nuoret miehet. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202310206459>, luettu 4.4.2021
- IImonen, Kaj (2007): Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkastelua. Tampere: Vastapaino
- Jokivuori, Pertti ja Hietala, Risto (2007): Määrällisiä tarinoita. Helsinki: WSOY
- Kettunen, Eeva, Tiina Kemppainen, Matias Lievonon, Markus Makkonen, Lauri Frank ja Tuomas Kari (2018): Ideal types of online shoppers : a qualitative analysis of online shopping behavior. MCIS 2018: 12th Mediterranean Conference on Information Systems, 1-16. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201810084376>, luettu 30.3.2021
- Ko, Young-Mi, Sungwon Roh ja Tae Kyung Lee (2020): The Association of Problematic Internet Shopping with Dissociation among South Korean Internet Users. *International journal of environmental research and public health*, 17(9), 3235. Saatavilla <https://doi.org/10.3390/ijerph17093235>, luettu 20.4.2023
- Koivula, Aki, Pekka Räsänen, Niklas Salminen, Eetu Marttila ja Ilkka Koiranen (2021): Digiajan ensimmäinen pandemia: havaintoja ja tulkintoja Covid-19-kriisistä väestötason seuranta-aineiston perusteella. Turun yliopisto, Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 1
- Koski-Jännes, Anja (20.12.2005): Aine- ja toiminnalliset riippuvuudet. Päihdelinkin tietopankki. Päivittänyt Jyrki Korkeila 3.2.2021. Verkkolähde. Saatavilla <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/toiminnalliset-riippuvuudet/aine-ja-toiminnalliset-riippuvuudet>, luettu 8.4.2021
- Larose, Robert ja Matthew S Eastin (2002): Is Online Buying Out of Control? *Electronic Commerce and Consumer Self-Regulation. Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 46(4), 549-564.
- Lehtivuori, Riikka (2011): Verkko-ostamisen yhteys nuorten sosiaaliseen kanssakäymiseen. Pro Gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/82861>, luettu 4.4.2021
- Maailman terveysjärjestö WHO (11.3.2020): WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Verkkolähde. Saatavilla <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>, luettu 3.3.2021
- Maailman terveysjärjestö WHO (5.5.2023): WHO Director-General's opening remarks at the media briefing – 5 May 2023. Verkkolähde. Saatavilla <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing---5-may-2023>, luettu 10.5.2023
- Mastrotheodoros, Stefanos ja Ranta, Mette (2022): The effects of Covid-19 on young people's mental health and psychological well-being. An updated literature review. Raportti: European Commission and the Council of Europe in the field

- of Youth. Saatavilla <[6f17b66e-019f-1b34-0031-fc3cdda9ef3e \(coe.int\)](http://6f17b66e-019f-1b34-0031-fc3cdda9ef3e (coe.int))> luettu 22.3.2023
- Mesiranta, Nina (2013): Erikoiskaupan tulevaisuus verkossa. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna ja Jussi Nyrhinen (toim.): *Kuluttajat ja tulevaisuuden erikoiskauppa. ERIKA 2020 -hankkeen loppuraportti*. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu N:o 196/2013, 59-38. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5516-8>>, luettu 26.3.2021
- Metsämuuronen, Jari (2006): Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus
- Myllyniemi, Sami (2016): Tilasto-osio. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.): *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Nuorisotutkimusseura, 9-94.
- Niu, Han-Jen (2013): Cyber peers' influence in online purchasing. *J Appl Soc Psychol*, 43: 1228-1237. Saatavilla <<https://doi.org/10.1111/jasp.12085>>, luettu 13.4.2021
- Nuckols, Julia, Gintautas Silinkas, Mette Ranta ja Terhi-Anna Wilska (2023): Income and Career Concerns Among Emerging Adults From Finland, Sweden, and the United Kingdom During COVID-19. *Emerging Adulthood* Volume 11, Issue 3, June 2023, s. 721-734. Saatavilla <<https://doi.org/10.1177/21676968231153691>>, luettu 23.9.2023
- Nurmi, Jari-Erik, Timo Ahonen, Heikki Lyytinen, Paula Lyytinen, Lea Pulkkinen ja Isto Ruoppila (2014): Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Nyrhinen, Jussi & Lonka, Kirsti & Sirola, Anu & Ranta, Mette & Wilska, Terhi-Anna. (2023). Young adults' online shopping addiction: The role of self - regulation and smartphone use. *International Journal of Consumer Studies*. n/a-n/a. 10.1111/ijcs.12961.
- Parikka, Suvi, Timo Koskela, Jonna Ikonen & Lilli Hedman (2021): Aikuisväestön hyvinvointi, terveys ja palvelut – FinSote 2020 : Aikuisten palvelukokemuksissa ja hyvinvoinnissa alueellisia eroja. Saatavilla <<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021052731871>>, luettu 1.6.2023
- Paytrail (2020): Kokemuksia verkkokaupan muutoksesta poikkeusaikana. Saatavilla <www.paytrail.com/kokemuksia-verkkokaupan-muutoksesta-poikkeusaikana>, luettu 6.4.2021
- Pitkänen, Noora (2020): Koronaviruksen vaikutus kuluttajien ostokäyttäytymiseen. Opinnäytetyö. Haaga-Helia: Liiketalouden koulutusohjelma. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020113025053>>, luettu 4.4.2021
- Raento, Pauliina ja Tammi, Tuukka (2013): Addiktio – ristiriitainen ja vaikutusvaltainen ilmiö. Teoksessa Tammi, Tuukka ja Pauliina Raento (toim.): *Addiktioyhteiskunta – riippuvuus aikamme ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus, 7-27.
- Ranta, Mette (2015): Pathways to Adulthood. *Developmental Tasks, Financial Resources and Agency*
- Ruuskanen-Parrukoski, Pirkko (2005): Nuoret perheet kuluttajina. Teoksessa Autio, Minna ja Petri Paju (toim.): *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Yliopistopaino, 86-89.
- Salasuo, Mikko (2013): Omistautuminen – tapa hallita mahdollisuuksien paljoutta. Teoksessa Tammi, Tuukka ja Pauliina Raento (toim.): *Addiktioyhteiskunta – riippuvuus aikamme ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus, 106-124.
- Suomen virallinen tilasto SVT (2019): Verkkokaupan kehitys 2013-2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla

- <http://www.stat.fi/til/sutivi/2019/sutivi_2019_2019-11-07_kat_003_fi.html>, luettu 31.3.2021
- Shim, Soyeon, Serido, Joyce and Barber, Bonnie L. (2011): A Consumer Way of Thinking: Linking Consumer Socialization and Consumption Motivation Perspectives to Adolescent Development. *Journal of Research on Adolescence*, 21 (1), 290-299. Saatavilla <<https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00730.x>>, luettu 21.10.2021
- Solomon, Michael (2015): *Consumer Behavior: Buying, Having, and Being*. Pearson Education
- Sorce, Patricia, Victor Perotti ja Stanley Widrick (2005): Attitude and age differences in online buying. *International Journal of Retail & Distribution Management*. 33. 122-132. Saatavilla <[doi:10.1108/09590550510581458](https://doi.org/10.1108/09590550510581458)>, luettu 18.3.2022
- Taipale, Sakari (2016): Synchronicity matters: defining the characteristics of digital generations. *Information, Communication & Society*, 19(1), 80-94. Saatavilla <<https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1093528>>, luettu 11.10.2023
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (6.4.2023): Terveyden ja hyvinvoinnin lausunto koskien koronan tautiluokittelua. THL/1669/4.00.00/2023. Saatavilla <<https://thl.fi/documents/10531/9793207/Lausunto.+Koronan+tautiluokittelu..pdf/d61d6622-719c-091f-5172-9e0c765e206f?t=1681197553287>>, luettu 10.5.2023
- Tevington, Patricia (2017): Privileged to Worry: Social Class, Cultural Knowledge, and Strategies toward the Future among Young Adults, *The Sociological Quarterly*. Saatavilla <<http://dx.doi.org/10.1080/00380253.2017.1389251>>, luettu 10.2.2022
- Thaichon, Park (2017): Consumer socialization process: The role of age in children's online shopping behavior. *Journal of Retailing and Consumer Services* 34, 38-47. Saatavilla <<https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2016.09.007>>, luettu 20.10.2021
- Tuominen, Jesse, Eero Rantala, Hanna Reinikainen, Vilma Luoma-aho ja Terhi-Anna Wilska (2022): The brighter side of materialism: Managing impressions on social media for higher social capital, *Poetics*, Volume 92, Part A. Saatavilla <<https://doi.org/10.1016/j.poetic.2022.101651>>, luettu 10.10.2023
- Uusitalo, Susanna (2013): Addiktio – uhka yksilön tahdolle vai vapaata toimintaa? Teoksessa Tammi, Tuukka ja Pauliina Raento (toim.): *Addiktioyhteiskunta – riippuvuus aikamme ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus, 90-105.
- Valtioneuvosto (2020): Valtioneuvoston päätös VNK/2020/31. Poikkeusolojen toteaminen. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8068ec10>>, luettu 3.3.2021
- Valtioneuvosto (29.12.2023): STM:n ja THL:n tilannekatsaus koronavirustilanteesta. Verkkolähde. Saatavilla <https://stm.fi/documents/1271139/51864465/STM_THL_koronainfo-20201229.pdf/9ae97f8b-9b4a-a63c-a019-1424d6aa4bde/STM_THL_koronainfo-20201229.pdf?t=1609234458988>, luettu 3.3.2021
- Virenius, Sari ja Pia Virta (2008): Nuorten aikuisten asenteita verkko-ostamista kohtaan sukupuolen ja kulttuurin näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma,

- Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <URN:NBN:fi:ju-200808205670>, luettu 4.4.2021
- Weinberg, Darin (2011): Sociological Perspectives on Addiction. *Sociology Compass*. 5. 298 - 310. Saatavilla <<https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2011.00363.x>>, luettu 23.10.2023
- Weinberg, Thomas S. (2012): Sociology of Addiction. *Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)*. Oxford, UK.
- West, Robert ja Jamie Brown (2013): *Theory of Addiction*. John Wiley & Sons. 2. painos
- Wilska, Terhi-Anna, Matilda Holkkola ja Jesse Tuominen, (2023): The Role of Social Media in the Creation of Young People's Consumer Identities. *SAGE Open*, 13(2) <doi.org/10.1177/21582440231177030>, luettu 5.9.2023
- Wilska, Terhi-Anna, Anu Sirola, Julia Nuckols ja Jussi Nyrhinen (2021): Koronavuosi kolmessa maassa: tutkimus COVID-19 -pandemian vaikutuksista arkeen, kulutukseen ja digikäyttäytymiseen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Julkaisut 213/2021. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8758-9>>, luettu 4.9.2021
- Wilska, Terhi-Anna, Jussi Nyrhinen, Jesse Tuominen, Gintautas Šilinskas ja Eero Rantala (2020): Kulutus koronan aikaan – ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. N:o 212/2020. Saatavilla <https://digiconsumers.fi/assets/uploads/2020/05/Kulutus-koronan-aikaan_19052020.pdf> luettu 1.2.2021
- Wilska, Terhi-Anna (2020): Youth and generations in consumption. Teoksessa Keller, Margit, Bente Halkier, Terhi-Anna Wilska ja Monica Truninger (toim.): *Routledge Handbook on Consumption*. 314-325
- Wilska, Terhi-Anna, Jussi Nyrhinen, Outi Uusitalo ja Maria Pecoraro (2013): Suomalaisten kulutustyyliä ja osto-ympäristöt. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna ja Jussi Nyrhinen (toim.): *Kuluttajat ja tulevaisuuden erikoiskauppa. ERIKA 2020 -hankkeen loppuraportti*. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu N:o 196/2013, 12-37. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5516-8>>, luettu 26.3.2021
- Zhao, Haiyan, Wei Tian ja Xin Tao (2017): The development and validation of the online shopping addiction scale. *Frontiers in psychology*, 8:735. Saatavilla <[doi:10.3389/fpsyg.2017.00735](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00735)>, luettu 13.10.2021

